

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
และสงครามแปซิฟิก

โทชิฮารุ โยชิคาวา (แต่ง)

อาทร พงษ์ธรรมสาร (แปล)

โครงการแปลไทย-ญี่ปุ่น

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ร่วมกับ

มูลนิธิโตโยต้าแห่งประเทศไทย

๒๕-
๒๒-๐

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และสงครามแปซิฟิก

โทชิฮารุ	โยชิโกว	(แดง)
อาหาร	ฟูงธรรมสาร	(แปล)

เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 1/2528
(ธันวาคม 2528)

โครงการแปลไทย - ญี่ปุ่น
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
ร่วมกับ
มูลนิธิโตโยต้า ประเทศญี่ปุ่น

ความเข้ามา

เอกสารวิชาการนี้ ต้นฉบับเดิมเขียนเป็นภาษาญี่ปุ่น ตีพิมพ์ใน เอกสารค้นคว้าเกี่ยวกับ
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หมายเลข 4 เล่มที่ 19 มีนาคม 2525 ซึ่งจัดทำโดย

Thai and Vietnamese Department, Osaka University of Foreign
Language

เกี่ยวกับผู้เขียนและผู้แปล

โทชิฮารุ โยชิโกาวา

ผู้เขียนเอกสารวิชาการนี้ ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์
ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาเวียดนาม แห่ง Osaka
University of Foreign Language

อาทร พงษ์ธรรมสาร

ผู้แปลเอกสารวิชาการนี้เป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำแถลง

โครงการแปลไทย - ญี่ปุ่น

โครงการแปลไทย - ญี่ปุ่น เป็นโครงการร่วมระหว่างมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ กับ มูลนิธิโตโยตา ประเทศญี่ปุ่น จุดกำเนิดของโครงการฯ คือ ความตระหนักในความสำคัญและในความจำเป็นของคนไทย ที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมญี่ปุ่นและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสังคมไทยให้ดียิ่งขึ้น ในด้านหนึ่งก็เนื่องมาจากความสัมพันธ์และอิทธิพลของญี่ปุ่นที่มีต่อไทย ส่วนอีกด้านหนึ่งนั้นสังคมญี่ปุ่นโดยตัว เองก็มีความน่าสนใจมิใช่น้อย ดังนั้นบทบาทของโครงการฯ ก็คือความพยายามที่จะสนับสนุนให้มีการแปลหนังสือทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ โดยหนังสือที่จะเข้าร่วมโครงการฯ นั้นจะต้องเป็นหนังสือที่เกี่ยวกับสังคมไทยหรือสังคมญี่ปุ่น และในกรณีที่เป็นหนังสือเกี่ยวกับสังคมไทยจะต้องเป็นหนังสือที่เขียนโดยนักเขียนญี่ปุ่น

โครงการแปลไทย - ญี่ปุ่น ดำเนินการโดยคณะกรรมการซึ่งแต่งตั้งโดยมูลนิธิโครงการตำราฯ คณะกรรมการนี้มีหน้าที่หลักคือนำโครงการและพิจารณาอนุมัติเรื่องแปลต่าง ๆ ที่มีผู้เสนอ ส่วนในเรื่องเงินทุนนั้น มูลนิธิโตโยตาจะเป็นผู้ให้ความสนับสนุนเกี่ยวกับค่าแปลและค่าลิขสิทธิ์ ในขณะที่มูลนิธิโครงการตำราฯ จะเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับค่าพิมพ์และการวางตลาด

โครงการฯ มีความปรารถนาเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับความสนับสนุนและการมีส่วนร่วมจากทุกท่าน

ประธานคณะกรรมการโครงการแปลไทย - ญี่ปุ่น
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

รายนามคณะอนุกรรมการ
โครงการแปลไทย - ญี่ปุ่น
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

1. นายชาญวิทย์	เกษตรศิริ	ประธาน
2. นายรังสรรค์	ธนะพรพันธุ์	รองประธาน
3. นายสุริชัย	หวั่นแก้ว	อนุกรรมการ
4. นายอาทร	รุ่งธรรมสาร	อนุกรรมการ
5. นายอุทัย	กุลยเกษม	อนุกรรมการ
6. นายสฤษดิ์ชัย	สว่างบุตร	อนุกรรมการ
7. นายวิฑิต	สังข์พงษ์	อนุกรรมการ
8. นายสุวินัย	ภรณ์ฉลวย	อนุกรรมการ
9. นายเกรียงศักดิ์	เชษฐพัฒน์นิช	อนุกรรมการและเลขานุการ

คำแถลง

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2509 ด้วยความร่วมมือแรงรวมใจกันเองเป็นส่วนบุคคลในหมู่นักวิชาการในภารกิจบริหารการศึกษา จากสถาบันต่าง ๆ เมื่อเริ่มดำเนินงาน โครงการตำรามีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยก่อนที่จะมีฐานะเป็นมูลนิธิฯ เมื่อต้นปี พ.ศ. 2521 ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือด้านทุนทรัพย์จากมูลนิธิร็อกกัฟเฟิลเลอร์ เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขั้นต้น เป้าหมายเบื้องต้นของมูลนิธิโครงการตำราฯ ก็คือ ส่งเสริมให้หนังสือตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพดี โดยเฉพาะในทางวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้เพราะตังกเห็นพ้องต้องกันในระยะนั้นว่า คุณภาพของหนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาแขนงวิชาดังกล่าวยังไม่ดีพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้น ย่อมมีส่วนช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยไปโดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยการสร้างสรรค์ปัญญาความคิดริเริ่ม และความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยส่วนรวม

พร้อมกันนี้มูลนิธิโครงการตำราฯ ก็มีเจตนารมณ์อันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่เป็นแหล่งชุมนุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถาบันเพื่อให้ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพดีเป็นที่รู้จักและเผยแพร่ออกไปโดยทั่วถึงทั้งในหมู่ผู้สอน ผู้เรียน และผู้สนใจงานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการตำราฯ มุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้างยิ่ง ๆ ขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านกำหนดนโยบายสร้างตำรา การเขียน การแปล และการใช้ตำรานั้น ๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึงปรารถนา ตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำราฯ คือ ส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการจัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภททั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปล-เรียบเรียง งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่ง และงานวิจัย ในช่วงแรก ๆ เราได้เน้นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ตำราประเภทอื่น ๆ ด้วย นับแต่ได้ก่อตั้งโครงการตำราฯ มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งบัดนี้สามารถแยกตัวออกมาบริหารและดำเนินการอย่าง

อิสระจากสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการหลายสถาบันสามารถส่งเสริม-กลั่นกรอง-ตรวจสอบ และจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมาย เจตนารมณ์ และนโยบาย ได้ครบทุกประเภท และมีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ถึง 8 สาขาดังต่อไปนี้คือ (1) สาขาวิชาภูมิศาสตร์ (2) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (3) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ (4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (5) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (6) สาขาวิชาปรัชญา (7) สาขาวิชาจิตวิทยา (8) สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี นอกจากนี้ เรายังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะ ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินงาน และยังสามารถขยายงานให้มีการแต่งตำราเป็น "ชุด" ต่อ ซึ่งมีเนื้อความคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น "ชุดชีวิตและงาน" ของบุคคลที่น่าสนใจ ดังที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วบางเล่ม

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการตำรายังคงมีเจตนารมณ์อันแน่วแน่ที่จะขยายงานของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้ว่าจะประสบอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของเรามีใช้กิจการแสวงหาผลกำไร หากมุ่งประสงค์ให้นักศึกษาและประชาชน ได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำราในราคาถูกย่อมเยาพอสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำราฯ ยินดีน้อมรับคำแนะนำ และคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ท่านผู้อ่านทุกท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครงการตำราฯ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนแนะนำอยู่ห่าง ๆ ช่วยแต่งแปล เรียบเรียง หรือรวบรวมตำราสาขาวิชาต่าง ๆ ให้เรา หรือเข้ามาช่วยบริหารงานร่วมกับเรา

ประธานกรรมการ

มูลนิธิโครงการตำรา

สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

รายนามคณะกรรมการบริหาร

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

1. นายเสน่ห์ จามริก ประธานกรรมการ
2. นางเพ็ชรี สุมิตร รองประธาน
3. นางสาวกุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา กรรมการ
4. นายทวีชัย ยงกิตติกุล กรรมการ
5. นางสาวสดชื่น ชัยประสานัน กรรมการ
6. นายเกริกเกียรติ พิพัฒน์เสวีธรรม กรรมการ
7. นายบรรณิณี เจริญบุตร กรรมการ
8. นายสุลักษณ์ ทิวรักษ์ กรรมการ
9. นายวิทยา สุจริตนารักษ์ กรรมการ
10. นางอารี สัยหวี กรรมการ
11. นางอมรา พงศ์พิชญ์ กรรมการ
12. นายเฉลิม ทองศรีพงศ์ กรรมการและที่ปรึกษากฎหมาย
13. นายบดินทร์ อัคราณิชัย กรรมการและที่ปรึกษากฎหมาย
14. นางสาวศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี กรรมการและเหรัญญิก
15. นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ กรรมการและเลขานุการ
16. นายรังสรรค์ ณะพรพันธุ์ กรรมการและผู้จัดการ

บทนำ

ในปี 1941 ชาวญี่ปุ่นในไทยได้แต่งเพลงร้องเพื่อความบันเทิงที่มีเนื้อความทำนองว่า
....กลองชัยฉลองปี 2600 ของการตั้งประเทศญี่ปุ่น กำลังกักกองในแดนไทย ไทยจะช่วยสร้าง
ระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก... เป็นเพลงที่ชาวญี่ปุ่นซึ่งอาศัยอยู่ในเมืองไทยแต่งเพื่อขับร้องใน
งานบันเทิงในปี 1941 ในวันที่ 8 เดือนธันวาคม ปีเดียวกันนั้นสงครามแปซิฟิกก็อุบัติขึ้นและมีทหาร
ญี่ปุ่นหาหมั้นคนรักเข้ประเทศไทยทั้งทางบกและทางทะเล คำว่า "ไทย" ใน "ไทโคคุ" (ประเทศ
ไทย) ที่ปรากฏในแต่ละวรรคของเพลงที่กล่าวมานี้หมายถึงประเทศไทยที่เปลี่ยนมาจากคำว่าสยาม
ในวันที่ 24 มิถุนายน 1939 คือก่อนหน้าวันแต่งเพลงนี้ 2 ปี เป็นชื่อประเทศที่ยังไม่คุ้นหูชาวญี่ปุ่น
มากนัก ส่วนในเดือนพฤศจิกายน 1940 ได้มีการฉลองศักราช 2600 ที่โตเกียว ญี่ปุ่นได้เริ่มให้
ความสำคัญแก่ประเทศไทยในฐานะเป็นฐานที่มั่นที่นำไปสู่การโจมตีพม่าและมาลาญ กวญเหตุนี้ประเทศ
ที่ไม่สำคัญเท่าไร (TAI SHITA KOTO WA NAI) ก็เลยกลายเป็นประเทศที่สำคัญมาก (TAIHEN
DAIJINA OKUNI) ในเวลาเดียวกันญี่ปุ่นก็เริ่มสนับสนุน "ระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก"
"วงไพบูลย์รวมกันแห่งเอเชียบูรพา" และชาวญี่ปุ่นที่อยู่ในเมืองไทยก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประเทศ
ไทยที่มึนเป็นสุข (TAIHEI RAKUNI KURASERU) ได้ถูกชักนำให้พัวพันกับสงครามแปซิฟิก ยัง
ผลให้ประเทศไทยถูกประเทศสัมพันธมิตรโจมตีทางอากาศ ประเทศไทยซึ่งเคยอุดมสมบูรณ์ด้วยอาหาร
การกินก็เริ่มประสบกับปัญหาขาดแคลนอาหารเนื่องจากมีทหารญี่ปุ่นเข้ามาปฏิบัติงานในประเทศไทย
ในระยะเวลาแค่ 4 ปีไทยก็ประสบปัญหาเงินเฟ้ออย่างร้ายแรง

การที่มีทหารต่างชาติมาประจำการในประเทศไทยถึง 4 ปีนั้นถือเป็นเหตุการณ์ครั้งแรก
สำหรับประเทศไทย แม้กระทั่งปัจจุบันก็มีการกล่าวขวัญถึงหรือเป็นในรูปบันทึกความทรงจำเกี่ยวกับ
เหตุการณ์ในสมัยนั้น อย่างเช่นมีเพลงร้องในหมู่ประชาชนที่มีเนื้อความดังต่อไปนี้

....ก็ญี่ปุ่นรุ่นสองสี่แปดสิบห้า
จะขอผ่านชาติไทยไปสงคราม
พอเรือจำปากอ่าวเขาช่องแคบ

เข้าปะทะปากอ่าวชาวสยาม
ขอทางข้ามหมามุ่งกรุงลอนดอน*
เรือยังแหงหัวงเข้าคดไม่ลดหย่อน

* เนื้อความเต็ม คัดจาก ชวน เพชรเกล้า : บทอัจฉริยะของหนังตะลุง : หน้า 32 (บก.)

พอหัวจมแถมแยกแตกเป็นตอน
 เรือดอยเข้าดอยออกนอกลูกเคลื่อนไหว
 คลองยังแฉกแซบปล้ำล่องลำเรือ
 พอเรือจมขมขิงขิงไม่หยุด
 เรือล่องผ่านตานในน้ำไหลขับ
 พอนำออกจากปล้ำล่าชะยาบ
 จนกัปตันแรงหมคน้ำหยดแฉก
 เรืออู่ปืนรุ่นใหม่ใหญ่ที่สุด
 ทางลอนดอนอังกฤษคิดลมจม
 ยึดโตเกี่ยวภายหลังหวังทำลาย
 ยอมดอยกลับไม่หาญการตอรอง

กัปตันอ่อนฉลาดไม่สามารถนำเรือ
 หัวเกยคืนจมมุดกุดทางเรือ
 ขงฝ้ายเห็นอรุณโลฝ้ายไต้รับ
 ทายผูกผูกคานำมาดั่งผลานผลานผลับผลับ
 ยังตรับตรับหว่างช่องส่องข้างแฉก
 พอเหยียนท่ายหัวเซยเกยปลายแหลม
 ถูกพงแฉกมู่น้ำยามเรือจม
 เจอกลองซุกกัปตันหาญทรันข่ม
 เข้าผสมกับไทยในแหลมทอง
 จนข้างฝ้ายอู่ปืนทองทมนหมอง
 นำทวมกลองหยุดสงครามตามนิยาย

(CHUAN 1980 : 32)

พ.ศ. 2485 ที่ปรากฏในเนื้อเพลงนั้นก็คือ ปี ค.ศ. 1942 นั่นเอง ความจริง กองทัพเรือโคซามอ่าวไทยไปขึ้นบกที่ฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูซึ่งอยู่ทางใต้ของไทย เมื่อเช้าวันที่ 8 (ก่อนสว่าง) เดือนธันวาคม ค.ศ. 1941 ซึ่งปลายปีแล้ว จึงอาจถือได้ว่าเป็นของปี ค.ศ. 1942 เพลงนี้ได้ทำเป็น "หนังตะลุง" ซึ่งเป็นการละเล่นของภาคใต้ที่ถือกำเนิดมาจากทวายใน ชวาและมลายู มีการให้จังหวะและเล่าเรื่องประกอบ ซึ่งบทนี้เป็นการพรรณนาในลักษณะ บทอัสจรรย (Bot Atsachan) ที่ใช้ในการพรรณนาการรวมประเวณีของตัวละคร สำหรับเรื่องเล่าเกี่ยวกับ กองทัพเรือของญี่ปุ่นยังมีมากกว่านี้เพราะการที่กองทัพเรือญี่ปุ่นปรากฏในหมู่บ้านชาวประมงที่เงียบสงบ ที่ภาคใต้ของไทยนั้นเป็นภาพที่ตรงตาดังใจสำหรับชาวภาคใต้

ในฐานะที่ญี่ปุ่นเป็นผู้ที่ทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตกพัวพัน กับสงครามและเป็นผู้เปิดฉากทำสงครามแปซิฟิกนั้น ญี่ปุ่นน่าจะได้รับทราบความรู้สึกและพฤติกรรมของ ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเอกราชเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่อการบุกของญี่ปุ่นในครั้งนี้ ในบทความนี้จะขอกล่าวถึงความคิดและวิธีการปกครองประเทศของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งได้อำนาจจากคณะราษฎร ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 1932 (2475) ในแง่ที่เกี่ยวข้องพัวพัน กับประเทศญี่ปุ่น โดยจะพิจารณาพฤติกรรมและคำกล่าวต่าง ๆ ของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ ปรากฏในเอกสาร งานวิจัย และข้อมูลทางฝ่ายไทย

1. การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 1932 กับประเทศญี่ปุ่น

เหตุการณ์แมนจูเรียที่ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายก่อนในวันที่ 18 กันยายน 1931 (ปีโชวะที่ 6) กับ การเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทยที่เกิดในวันที่ 24 มิถุนายน 1932 นั้น เกิดขึ้นคนละ แห่งของทวีปเอเชียซึ่งไม่แน่ว่าจะมีความเกี่ยวพันอะไรเลย แต่ที่แปลกก็คือกลับเป็นเหตุการณ์ที่ชวนให้ ประเทศทั้งสองร่วมมือกันในสงครามแปซิฟิก

การปฏิวัติในไทยนั้นเป็นการปฏิวัติซึ่งนำไปสู่ระบบการปกครองที่พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ ภายใต้รัฐธรรมนูญ กระทำโดยข้าราชการ และทหารหนุ่มที่กลับจากการไปศึกษาต่างประเทศ เป็นการปฏิวัติที่มีอุดมการณ์ที่ก้าวหน้าโดยสนับสนุนให้รัฐบาลและประชาชนควบคุมเศรษฐกิจของชาติ และสนับสนุนให้อำนาจปกครองเป็นของปวงชน แม้ว่าพระยามโนปกรณนิติธาดาซึ่งได้รับเลือกเป็น นายกรัฐมนตรีคนแรกจะมีลักษณะในทางอนุรักษนิยม ทั้งนี้เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับราชวงศ์ทาง อยุธยา* (Yano 1968 : 115) ส่วนพระยาศรีวิสารวาทา (SIWISANWACHA) ซึ่งเป็นรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงต่างประเทศนั้นเป็นขุนนางในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชก็ตาม (Sathaban Phasasat 1980 : 85) ในแง่ความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นก็คือได้ส่งพระยาอินทวิชิตซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากคณะราษฎรมาเป็นกงสุลประจำประเทศญี่ปุ่น การส่งกงสุลประจำประเทศญี่ปุ่น เป็นการรักษาความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับผู้นำฝ่ายญี่ปุ่น และจะได้ไปสังเกตการพัฒนาของญี่ปุ่นด้วย (ดู Charovit 1974 : 52) ส่วนท่าทีของไทยที่มีต่ออังกฤษและอเมริกานั้นก็คล้ายเหตุที่ประจำ อยู่อังกฤษไปยังอเมริกา เหตุที่ประจำอยู่อเมริกาไปยังอังกฤษเท่านั้น จะเห็นได้ว่ารัฐบาลของคณะ ปฏิวัติได้ให้ความสำคัญแก่ญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก การประชุมสมัชชาใหญ่เฉพาะกาลของสันนิบาตชาติที่ เจนีวาประเทศสวิส ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ อันเป็นปรี่งขึ้นของการเปลี่ยนแปลงการปกครองในไทย นั้น ตัวแทนที่รัฐบาลปฏิวัติของไทยส่งไปเป็นผู้เดียวที่สละสิทธิ์ในการลงคะแนนเรียกร้องให้ทหาร ญี่ปุ่นถอนตัวออกจากแมนจูเรียผลปรากฏว่าเป็น 42 ต่อ 1 ซึ่งยังความประหลาดใจให้แก่ประเทศ อื่น ๆ เป็นอันมาก เพราะที่แล้ว ๆ มาประเทศไทยมักจะเดินตามนโยบายของฝรั่งเศสและประเทศ

---

* คุณหญิงมโนปกรณนิติธาดาเป็นนางสนองพระโอษฐ์สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 7 (บก.)

อื่น ๆ (กงสุลญี่ปุ่นในสยาม 1914 : 43) พฤติกรรมของตัวแทนไทยนั้นเป็นการยืนยันคำพูดของ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของไทยที่มีต่อ โยคิชิ ยาทาเบ อัครราชทูตญี่ปุ่นประจำ
ประเทศไทยซึ่งได้ไปหาท่านตั้งหลายต่อหลายครั้งว่า "ประเทศสยามเป็นประเทศหนึ่งในตะวันออก
ที่ไม่ได้เป็นมิตรต่อจีนและญี่ปุ่น และไม่อาจเป็นศัตรูกับจีนและญี่ปุ่น ดังนั้นขอให้ตัวแทนฝ่ายไทยละ
สิทธิ์ในการลงคะแนนเสียงในสมัชชาสันนิบาตชาติ" การที่คณะราษฎรได้ก่อการปฏิวัติ ให้มีรัฐธรรมนูญ
โดยช่วงชิงพระราชอำนาจและอำนาจจากพระเจ้าแผ่นดินและขุนนาง เพื่อที่จะสร้างอำนาจ
ปกครองของปวงชน โดยกีดกันขุนนางและเชื้อพระวงศ์ออกจากวงการการเมือง แต่กลับไม่ได้
ขจัดที่ปรึกษาชาวยุโรปอเมริกาที่ผลักดันการเมืองอยู่เบื้องหลังนั้นเท่ากับยังไม่ได้กุมอำนาจการ
ปกครองที่แท้จริง อย่างเช่นที่ปรากฏใน "เค้าโครงเศรษฐกิจ" ที่ร่างโดย นายปรีดี พนมยงค์
(ตอนนั้นมีราชทินนามว่า หลวงประดิษฐมนูธรรม) ซึ่งเป็นตัวแทนฝ่ายพลเรือนที่อยู่ในคณะราษฎรนั้น
กล่าวว่า "หากรัฐบาลปฏิวัติจะให้รัฐบาลดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจก็จะต้องเผชิญปัญหากับ
ธุรกิจที่ดำเนินโดยนายทุนอังกฤษและอิทธิพลของเงินในไทยที่กุมเศรษฐกิจของไทยไว้ ยาทาเบซึ่งเคย
ทำหน้าที่เป็นเลขาธิการสมัชชาอินางาคิ ทูตญี่ปุ่นคนแรกที่ประจำประเทศไทย ในปี 1907
(Flood 1967 : 26) นั้น ได้เป็นทูตประจำประเทศไทยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 1928 เป็นต้นมา
ยาทาเบได้ดำเนินนโยบายตามแนวทางของอินางาคิ โดยส่งเสริมการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่น และ
ส่งเสริมให้พัฒนาเศรษฐกิจไทยด้วยเงินทุนและเทคโนโลยีของญี่ปุ่นเพื่อ "ลดอิทธิพลอันมากมายของ
ประเทศยุโรป โดยเฉพาะอังกฤษในไทยบ้าง" (นิยาซากิ 1942 : 8-9) ซึ่งในประเด็นนี้ได้
สอดคล้องกับความต้องการของไทยอยู่เช่นกัน ส่วนคณะรัฐมนตรีของพระยามโนปกรณนิติธาดา
หลังจากได้เข้าบริหารประเทศเป็นต้นมา มีที่หาจะประณีประนอมกับอิทธิพลเก่าและเริ่มกระทำการ
ไม่สอดคล้องกับนโยบายของคณะราษฎร ที่ต้องการให้มีระบบกษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ ดังนั้นในคืน
วันที่ 19 เดือนมิถุนายน 1933 (ปีโซวะที่ 8) พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เน้นครี่หลวงพิบูล
สงครามและคณะนายพันทหารบกหลายท่าน ได้ก่อรัฐประหารจับไล่พระยามโนปกรณฯ ออกจาก
คณะรัฐบาล พระยาพหลฯขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และก่อการรัฐประหารนั้นกลุ่มหลวงพิบูลฯ
ได้ติดต่อกับกงสุลญี่ปุ่นประจำประเทศไทยอย่างลับ ๆ ว่า อยากให้ญี่ปุ่นช่วยเหลือทางด้านการ
(เชิงอ้างอิงหน้า 7) ยาทาเบมีความระมัดระวังอย่างมากในเรื่องนี้ได้ให้คำตอบว่า ไหมขอความช่วยเหลือ
ช่วยเหลือหลังรัฐประหารแล้ว เพราะฉะนั้นในวันที่ 20 เดือนมิถุนายน กลุ่มพระยาพหลฯ จึงได้

เขียวยาหาเบไปพบที่วังปารุศัลย์ซึ่งเป็นศูนย์ปฏิบัติการของการรัฐประหาร และขอร้องให้ญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือ คณะรัฐมนตรีของพระยาพหลฯ ได้รับข้อเสนอของฝ่ายญี่ปุ่น แต่งตั้งให้พระยาอภิบาลราชไมตรีซึ่งเป็นฝ่ายญี่ปุ่นเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ (เพ็ญอักษร 9) ยาหาเบนั้นยังได้เสนอให้แต่งตั้งที่ปรึกษาฝ่ายญี่ปุ่นในกระทรวงเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของไทย แต่ฝ่ายไทยมิได้รับข้อเสนอดังกล่าว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าฝ่ายไทยต้องการจะให้คนไทยปกครองและดำเนินนโยบายของชาติเอง จึงได้พยายามปลดที่ปรึกษาต่างชาติออกจากตำแหน่งต่าง ๆ อย่างไรก็ตามฝ่ายไทยก็ได้ว่าจ้าง ดร.ชินโซ มิฮาร่า ซึ่งเป็นนักการเกษตรเข้าทำงาน ณ กระทรวงเศรษฐกิจเพื่อจะใช้เทคโนโลยีของญี่ปุ่นเพิ่มผลผลิตฝ้าย และส่งผลผลิตดังกล่าวไปขายยังประเทศญี่ปุ่น นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังได้ส่งผู้เชี่ยวชาญ โยชิ อิโตะ แห่งคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยกิวชูมาสอนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2 ปี (เพ็ญอักษร 9-10) ตามที่ฝ่ายไทยขอร้อง

รัฐบาลไทยมีโครงการจะขยายกองทัพเรือในปี 1935 ผู้บัญชาการทหารเรือ (หลวงสินธุสงครามชัย) ได้ไปเยือนญี่ปุ่นด้วยตนเองและได้สั่งซื้อเรือรบญี่ปุ่นถึง 20 ลำ ในปีต่อมา นายปรีดีซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก็ได้ไปเยือนญี่ปุ่น

นับตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา ธุรกิจเอกชนของญี่ปุ่นได้เข้าไปตั้งบริษัทในไทยมากขึ้น ในปี 1933 บริษัทมิซุซึ (MITSUI BUSSAN KABUSHIKIGAISSHA) และบริษัทคชูมิชิ (MITSUBISHI SHOJI KABUSHIKIGAISSHA) ได้ไปเปิดสาขาที่กรุงเทพฯ ในเดือนตุลาคม ปี 1935 บริษัทโยโกฮามา (YOKOHAMA SEIKIN KINKO) ก็ได้ไปเปิดสาขาที่กรุงเทพฯ เช่นกัน (แผนกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระทรวงมหาดไทย 1936 : 32) ด้วยเหตุนี้ธุรกิจต่าง ๆ ของญี่ปุ่นในไทยก็ทำกันอย่างเป็นล่ำเป็นสันมากขึ้น จะเห็นได้ว่าหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วอิทธิพลของอังกฤษ ฝรั่งเศสลดน้อยลง ตรงกันข้ามอิทธิพลของญี่ปุ่นนั้นกลับเพิ่มมากขึ้น (Crosby 1973 : 92) ในเวลาเดียวกันลัทธิชาตินิยมที่มุ่งจะให้คนไทยกุมอำนาจที่แท้จริงและขจัดอิทธิพลอังกฤษ ฝรั่งเศสที่มีอยู่ มีความรุนแรงขึ้น ในเวลาเดียวกันยังเป็นชาตินิยมที่มีความขัดแย้งกับการรณรงค์เพื่อความเป็นชาติชาวจีนโพ้นทะเลที่สัมพันธ์กับการรณรงค์ความเป็นชาติในแผ่นดินใหญ่จีน (ได้มีการต่อต้าน (BOYCOTT) สินค้าญี่ปุ่นและเรียไรเงินกองทุนต่อต้านญี่ปุ่นของชาวจีนในประเทศไทย) จึงเปิดโอกาสให้อิทธิพลของญี่ปุ่นที่ไม่ใช่อังกฤษ ฝรั่งเศส และไม่ใช่เงินแทรกเข้าไปในการรณรงค์อันเป็นที่ต้องการของฝ่ายไทยด้วย

2. การณรงค์ประชาชาติของนายปรีดี พนมยงค์

ในปี 1937 นายปรีดี พนมยงค์ ได้เริ่มแก้ไขสัญญาต่าง ๆ ที่ฝ่ายไทยเสียเปรียบให้เท่าเทียมกัน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของลัทธิการพึ่งพากัน ในเดือนธันวาคมนอกจากทำสัญญาทางการค้าและการเดินเรือ ยังได้ทำสัญญากับประเทศสำคัญในยุโรปและอเมริกา 5 ประเทศ ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงได้รับอธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบจากต่างประเทศ แต่ภายในประเทศนั้นนายปรีดียังไม่สามารถกุมอำนาจได้อย่างแท้จริง

ในการเลือกตั้ง วันที่ 16 ธันวาคม หลังจากมีการยุบรัฐสภาในเดือนกันยายน 1938 พลตรีหลวงพิบูลสงครามได้รับเลือกเป็นนายก และให้ตั้งวันที่ 24 มิถุนายน เป็นวันคล้ายวันเปลี่ยนแปลงการปกครองตั้งแต่ 1939 เป็นต้นมา และพลตรีหลวงพิบูลสงครามได้กล่าวคำปราศรัยในวันนั้นว่า "เวลานี้การค้าขายและการทำมาหากินทุกอย่างในชุมชนของไทยเรามีคนต่างชาตินั้นเป็นเจ้าของ ซึ่งเขามีอำนาจชี้ทางบังคับให้พี่น้องคนไทยต้องทำตามเขาได้ทุกอย่าง....เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นข้อที่น่าคิดมาก นึกว่าเราจะยอมให้ภาวะเป็นอยู่อย่างนี้ตลอดไปจนถึงบุตรหลานเขี้ยวหรือ? ทุกคนที่รักชาติไทยมีเลือดเป็นคนไทยแท้ คงจะเห็นร่วมกันเป็นเอกฉันท์ว่า เรายอมไม่ได้ ตามนิสัยของไทยเราไม่เคยยอมใคร เหตุฉะนั้นข้าพเจ้าจึงขอร้องชาวไทยทั้งหลายให้รวมกันปลดเปลื้องความหนักใจของชาติ ดังกล่าวนี้ให้สูญสิ้นไปตามกาลอันสมควรนั้นเถิด จึงจะได้ชื่อว่าเราเกิดเป็นไทย เราคบกับชาติไทยไว้ด้วยการค้าขาย การทำมาหากินให้เกิดประโยชน์แก่คนไทยเราเอง เราต้องเริ่มแข่งขันกับชาวต่างชาติที่ทำมาค้าขายอยู่ในบ้านของเราเวลานี้.... แต่การจะสำเร็จได้ดังกล่าวนั้นย่อมอยู่ที่คนไทยช่วยคนไทยเราเอง สิ่งใดที่คนไทยทำเราเป็นคนไทยต้องชื่อของไทยก่อนอื่น ต้องนิยมไทย...."

(ที่มา : Phanit 1978 : 101) คำว่า "คนต่างชาติ" ในที่นี้หมายถึงพวกจีนนั่นเอง หลวงพิบูลสงครามมีวัตถุประสงค์ที่จะดึงเศรษฐกิจและการทำในมือของคนจีนมาสู่คนไทย หลวงพิบูลสงครามได้ก่อตั้งกิจการของรัฐในรูปบริษัท เพื่อดึงเอาอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐานกลับเข้าสู่มือคนไทยดังเช่น ได้ก่อตั้ง "บริษัทค้าข้าวไทย" ในปี 1939 และ "บริษัทยางพาราไทย"⁽¹⁾ ในปี 1941 นอกจากนี้ได้มีการประกาศกฎหมายทะเบียนการค้า ในปี 1940 บังคับให้ร้านค้าเสียภาษีทะเบียนการค้า และปี 1941 ได้ประกาศต่ออาชีพสงวนสำหรับคนไทย ซึ่งเป็นความพยายามที่จะจำกัดบทบาทของชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีนในไทย

ในวันที่ 24 มิถุนายน 1939 ยังได้มีการประกาศลัทธิ "รัฐนิยม" (2) เพื่อปรับปรุงวัฒนธรรมของไทยให้สอดคล้องกับลัทธิชาตินิยม (Thiamchan 1978 : 171) ในฉบับที่ 1 นั้นได้เปลี่ยนแปลงชื่อประเทศและชื่อสัญชาติที่เคยใช้คำว่า "SIAM, SIAMESE" (3) มาเป็นคำว่า "ประเทศไทย" หรือ "ไทย" ด้วยเหตุผลที่ว่าเดิมที่คนไทยเรียกตัวเองว่า "ไท" ส่วนคำว่า "สยาม" นั้นไม่ทราบที่มาที่แน่ชัด "ไท" นั้นมีความหมายว่าชนชาติเอกราชด้วย (Narathippaphongpraphan 1961 : 260) คำว่า "ประเทศไทย" ซึ่งเป็นชื่อใหม่นั้นให้ความรู้สึกที่แตกต่างจาก "สยาม" ซึ่งเป็นชื่อประเทศในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช นอกจากนี้คำนี้ (ไท) ยังมีผลในการเรียกชนเผ่าไทยที่อาศัยอยู่ในดินแดนที่สูญเสียไปให้กลับมาตั้งที่มีการรณรงค์เรื่อง "ไทยรวมไทย" (PAN - THAI MOVEMENT)

หลังจากประกาศใช้ "รัฐนิยม" ฉบับแรกแล้ว ได้มีการประกาศอย่างต่อเนื่องถึง 12 ฉบับ และในวันที่ 28 มกราคม 1942 ก็ได้มีการประกาศเป็นฉบับที่ 12

รัฐนิยมฉบับที่ 2 ประกาศในวันที่ 3 กรกฎาคม 1939 นั้น เป็นฉบับว่าด้วยการป้องกันอันตรายที่มีต่อประเทศชาติ

รัฐนิยมฉบับที่ 3 ประกาศในวันที่ 2 สิงหาคม 1939 เป็นฉบับว่าด้วยไทยเหนือไทยอีสาน ไทยอิสลาม ไทย ทั้งหมดเป็นไทยไม่มีการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ

รัฐนิยมฉบับที่ 4 ประกาศวันที่ 4 กันยายน 1939 ให้ทุกคนเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี

รัฐนิยมฉบับที่ 5 ประกาศวันที่ 1 พฤศจิกายน 1939 ให้คนไทยใช้สินค้าไทย

รัฐนิยมฉบับที่ 6 ประกาศวันที่ 10 ธันวาคม 1939 ให้แก้ไขเพลงชาติ

รัฐนิยมฉบับที่ 7 ประกาศวันที่ 21 มีนาคม 1940 ให้ทุกคนทำงานเพื่อสร้างประเทศชาติ

รัฐนิยมฉบับที่ 8 ประกาศวันที่ 26 เมษายน 1940 ให้แก้ไขเพลงสรรเสริญพระบารมี

รัฐนิยมฉบับที่ 9 ประกาศวันที่ 24 มิถุนายน 1940 ให้ชาวไทยทุกคนอ่าน เขียนและพูดภาษาไทยได้ และให้มีความภูมิใจในภาษาไทย

รัฐนิยมฉบับที่ 10 ประกาศเมื่อวันที่ 25 มกราคม 1941 ให้ทุกคนแต่งตัวสุภาพเรียบร้อยในที่ชุมชน และที่สาธารณะ

รัฐนิยมฉบับที่ 11 ประกาศเมื่อวันที่ 12 กันยายน 1941 ให้มีระเบียบวินัยในชีวิตประจำวัน

รัฐนิยมฉบับที่ 12 ซึ่งเป็นฉบับสุดท้าย ประกาศเมื่อวันที่ 28 มกราคม 1942 ให้ถือว่าการช่วยเหลือเด็ก คนแก่ และคนทุพพลภาพ นั้นเป็นคุณสมบัติของการมีวัฒนธรรม

จะเห็นได้ว่า ฉบับที่ 9 ที่ประกาศในปี 1940 นั้น เป็นเนื้อหาของ "รัฐนิยม" มีการสร้างจิตสำนึกความเป็นคนไทย เพื่อรวมประชาชาติไทยภายใต้คำว่า "ไทย" แต่เดิมนิยมเรียกผู้คนที่อาศัยอยู่ทางเหนือ และอีสานว่าชาว "ลาว" และชาว "ลาว" เรียกผู้คนที่อาศัยอยู่ภาคกลางว่าชาว "สยาม" ฉะนั้นการที่จะใช้คำว่า "ไทย" เป็นชื่อประเทศ เพื่อครอบคลุมชนภาคต่าง ๆ แทนคำว่า "สยาม" และคำว่าภาษา "ไทย" เป็นภาษาของชาติแทนภาษาทั้งหมด ย่อมได้ผลกว่าคำว่า "สยาม" เพราะว่าชาวลาว ชาวสยาม แท้ที่จริงก็เป็นชาว "ไทย" กลุ่มหนึ่ง

3. การช่วยยุติกรณีพิพาทชายแดนในแหลมอินโดจีนของญี่ปุ่น

ในวันที่ 1 กันยายน 1939 กองทัพเยอรมันได้บุกกรุกเข้าไปยังประเทศโปแลนด์ อีก 2 วันต่อมา อังกฤษ และฝรั่งเศสได้ประกาศสงครามกับเยอรมันสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็อุบัติขึ้น ในวันที่ 5 เดือนกันยายน หลวงพิบูลสงครามได้ประกาศตัวเป็นกลาง "จะเข้าข้างใดก็รู้สึกว่าจะไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย แต่ก่อนเรารบเพื่อหาชื่อเสียง (หมายถึงสงครามโลกครั้งที่ 1 : ผู้เขียน) แต่เวลานี้เร มีทุกอย่างที่เราต้องการแล้ว เช่น เภรราชในทางศาล ในทางตุลาการ และสนธิสัญญา ก็เสมอภาคกันที่ ฯลฯ จึงเห็นว่าถ้อยนโยบายเดิม คือ เป็นกลางเป็นนโยบายที่ดีที่สุด" (Sotsai 1977 : 119) ในเดือนสิงหาคม ก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เล็กน้อย ฝรั่งเศสได้ขอทำสนธิสัญญาไม่รุกราน โดยผ่านอัครราชทูตนายเลปิสิเออร์ (PAUL LEPISSIER) ประจำประเทศไทย (อ้างแล้ว) ในวันที่ 12 มิถุนายน ปีต่อมา ประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกันกับ อังกฤษและฝรั่งเศสที่กรุงเทพฯ และได้ทำสนธิสัญญามิตรภาพกับญี่ปุ่นที่โตเกียว (Nishino 1978 : 93) และเพื่อหลีกเลี่ยงการรุกรานซึ่งกันและกันไทยกับญี่ปุ่นได้เซ็นสนธิสัญญาไม่รุกรานกันที่โตเกียว ในวันเดียวกันที่ไทยได้ทำสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกันกับอังกฤษและฝรั่งเศส การที่เลือกเซ็นสัญญา ณ โตเกียวนั้น เพื่อให้เห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำสัญญาไม่รุกรานกันที่ไทยทำกับอังกฤษ และฝรั่งเศส (Direk 1970 : 29) และในวันที่ 14 เดือนมิถุนายน หลังจากเซ็นสนธิสัญญาได้ 3 วัน ปารีสก็ถูกทหารเยอรมันยึดครอง เมื่อปารีสตกอยู่ใต้การยึดครองของ

เยอรมันแล้ว อาริศจักรัสนครว่าการกระทรวงต่างประเทศของญี่ปุ่น ได้เสนอให้ทูตอังกฤติการช่วยเหลือที่ส่งจากซานออยไปยังจุงกิง (Ishikawa 1979 : 35) ในวันที่ 23 กันยายน กองทหารญี่ปุ่นที่นำโดยพลเรือโทนาคามุระ คาอิชิโตะ ได้ออกจากเมืองหนันหนิง ของจีน ผ่านด่านเงินหนันหวาน เขาประจำการ ณ ตั้งเกีย ญี่ปุ่นได้ให้การยอมรับดินแดนและสิทธิ ของฝรั่งเศสในแหลมอินโดจีน ได้ทำข้อตกลงกับฝรั่งเศสเพื่อผลประโยชน์ทางทหารของตน (เพ็งอ้าง หน้า 55) ในวันที่ 27 เดือนกันยายน ซึ่งเป็นวันรุ่งขึ้นของพิธีเข้าเมืองที่ ลังซ่อง ในตั้งเกีย ของ พล.ท.นาคามุระ นั้น ก็ได้มีการรวมตัวเป็นฝ่ายอักษะ ระหว่างญี่ปุ่น เยอรมัน และอิตาลี ที่เบอร์ลิน ขณะเดียวกันประเทศไทยที่เฝ้ามองสถานการณ์ในแหลมอินโดจีนที่เป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสได้เร่งให้ฝรั่งเศสส่งตัวแทนมาตกลงเรื่องการแบ่งเขตแดนตามที่ได้มีการเซ็นสนธิสัญญาไม่รุกรานกันและกัน หลวงพิบูลสงครามได้กล่าวกับคณะรัฐมนตรีว่า ฝรั่งเศสโดยกอนโดจีนให้ญี่ปุ่น หากไม่แสดงความสนใจต่อกินแดนที่เราสูญเสียไป รัฐบาลก็จะถือว่าเราปล่อยให้โอกาสหลุดลอยไป ซึ่งเท่ากับไม่รับผิดชอบต่ออนุชนรุ่นหลัง (Direk 1970 : 35) ในวันที่ 2 สิงหาคม ได้มีการเรียกอัครราชทูตฝรั่งเศสให้เร่งส่งตัวแทนมากำหนดเขตแดนของประเทศ สิ่งที่ เป็นปัญหาเรื่องชายแดนกับอาณานิคมของฝรั่งเศสในแหลมอินโดจีนในสมัยนั้นคือ กฎหมายนานาชาติที่ได้กำหนดให้บริเวณล่องน้ำลิกของแม่น้ำโขงเป็นเส้นแบ่งเขต ส่วนฝรั่งเศสนั้นก็เร่งให้มีการลงนามในสนธิสัญญาไม่รุกรานกันและกัน ไทยได้เรียกอัครราชทูตอังกฤษให้เข้าทบทวนท่าทีของรัฐบาลอังกฤษเกี่ยวกับความต้องการของไทยที่จะเรียกดินแดนคืน ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสก็เห็นความต้องการของไทย แต่ยอมให้ทั้งสองฝ่ายรักษาสภาพปัจจุบันไว้ก่อน หลวงพิบูลสงครามไม่พอใจจึงได้ให้ผู้คนในกรุงเทพฯ เดินขบวนเรียกร้องดินแดนคืน ในวันที่ 8 กันยายน (Chali 1978 : 43) วันที่ 10 กันยายน ฝรั่งเศสได้ขอร้องให้สนธิสัญญาไม่รุกรานกันและกันมีผลบังคับใช้ทันที โดยยังไม่มีการลงนาม หลวงพิบูลสงครามได้ให้คำตอบตามที่ปรากฏในบันทึกช่วยจำที่ขึ้นต่อรัฐบาลฝรั่งเศส ลงวันที่ 11 เดือนกันยายน ว่า "ถ้าจะให้สนธิสัญญามีผลบังคับใช้ ให้ถือเอาร่องน้ำลิกแม่น้ำโขงจากทิศเหนือจนถึงชายแดนเขมรเป็นเขตแดนของทั้ง 2 ประเทศให้กินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงข้ามกับหลวงพระบางและปากเซให้ไทย" (Sotsai 1977 : 155) ทางเหนือของแม่น้ำโขงในที่นี้หมายถึงเส้นแบ่งเขตระหว่างไทยกับอาณานิคมของฝรั่งเศสในแหลมอินโดจีนแนวเข็ชงของ ซึ่งเป็นบริเวณเหนือสุดของประเทศไทย เกี่ยวกับการเอาดินแดนคืนนี้ หลวงพิบูลสงครามได้มีคำสั่งให้จัดรายการสนทนาทางวิทยุระหว่าง "มัน ชูชาติ" และ "คง รักไทย"⁽⁴⁾ ออกอากาศต่อกันหลายคืน

แจ้งให้คนไทยทราบถึงสิทธิอันชอบทำที่ไทยจะเรียกคืนดินแดนมาและได้แจ้งให้คนไทย ทราบว่า "หากพวกเขาจะย้ายกลับมาอยู่ในมาตุภูมิไทย ก็จะได้รับช่วยเหลือจากชาวไทย" (เพ็ญอ้าง 176) การประชาสัมพันธ์ของฝ่ายไทยมีผลค่อนข้างมากต่อนักที่อาศัยอยู่ทางใต้ของประเทศไทย เพราะพวกเขามีความใกล้ชิดกับไทยที่อยู่คนละฟากแม่น้ำโขงที่เขามองได้ตลอดเวลาดีกว่าเวียงจันทน์ที่ต้องยอนแม่น้ำขึ้นไปอีก (Toye 1968 : 56)

หลวงพิบูลสงครามซึ่งมีวัตถุประสงค์จะรวมประเทศให้เป็นปึกแผ่นยิ่งขึ้น ภายใต้คำว่า "ไทย" นั้น ได้ทำการรณรงค์ที่เรียกว่า "ไทยรวมไทย" (Thani 1979 : 88) และ "PAN-THAI MOVEMENT" (Crosby 1973 : 111) รวมทั้งทำการตกลงแบ่งเขตชายแดนใหม่ตามสนธิสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกัน ที่ทำกับฝรั่งเศส สิ่งเหล่านี้ได้เป็นที่พาดพิงวิจารณ์อย่างกว้างขวาง ฝ่ายไทยถือว่าเมื่ออยู่บนโตขวางซึ่งอาณาเขตของฝรั่งเศสในคาบสมุทรอินโดจีน ไทยก็สมควรจะได้รับส่วนแบ่งควยในวันที่ 28 พฤศจิกายน 1940 เครื่องบินรบของฝรั่งเศส 5 ลำ ไต่ลำเขตแดนเข้าไปถึงระเบิดที่เมืองนครพนมริมฝั่งแม่น้ำโขง เครื่องบินรบของไทยก็ได้ทำการตอบโต้เป็นเหตุให้เกิดกรณีพิพาททางคาบชายแดนอินโดจีน (Sotsai 1977 : 190) ส่วนทหารบกของไทยนั้น ก็ได้เคลื่อนกำลังจากรัฐประเทศบุรุกเข้าไปยังเขมรในวันที่ 5 มกราคม 1941 (เพ็ญอ้าง หน้า 191) ในวันที่ 17 มกราคม เรือรบชื่อ "ธนบุรี" ได้ยิงต่อสู้กับเรือรบฝรั่งเศสชื่อ "ลามอกปีเกอร์" เรือรบธนบุรีได้เกิดเกยตื้น ส่วนอีก 2 ลำถูกฝ่ายฝรั่งเศสทำลาย ทำให้ไทยได้รับความเสียหายอย่างใหญ่หลวง (Thainoi 1974 : 42) ดังนั้นหลวงพิบูลสงครามจึงได้แต่งตั้งให้นายวิเศษ ปานะนนท์ ผู้อำนวยการทหารระหว่างประเทศเป็นตัวแทนไปพบ ฟูตคามิ ทูตญี่ปุ่นแจ้งข้อเสนององอังกฤษที่จะไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสให้ทราบ (Flood 1967 : 419-420) ฟูตคามิ ทูตญี่ปุ่นได้รับหนังสือช่วยยุติกรณีพิพาทอย่างเป็นทางการจากไทย ในวันที่ 21 มกราคม แต่คณะรัฐมนตรีของไทยทราบเรื่องดังกล่าว ในวันที่ 25 มกราคม จากการออกอากาศทางวิทยุที่โตเกียว (เพ็ญอ้าง หน้า 435) ฝรั่งเศสยอมรับฟังข้อเสนอยุติกรณีพิพาทอย่างไม่เป็นทางการในวันที่ 24 มกราคม และทหารทั้ง 2 ฝ่าย ก็ได้ยุติการสู้รบในวันที่ 28 มกราคม ในการประชุมเพื่อยุติกรณีพิพาทที่โตเกียว ซึ่งเริ่มตั้งแต่วันที่ 2 กุมภาพันธ์นั้น ฝ่ายไทยแสดงท่าทีของผู้มีชัย เรียกร้องดินแดนที่เสียให้แก่ฝรั่งเศสตั้งแต่ปี 1893ทำให้การประชุมดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่น หลังจากนั้นประมาณ 1 เดือน พระองค์วรวงษ์

(พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ต่อมาเป็น พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) ซึ่งเป็นหัวหน้าตัวแทนทางฝ่ายไทย ก็ได้รับข้อเสนอการยุติกรณีพิพาทของญี่ปุ่น และพระองค์วรวงศ์ฯ ได้ออกประกาศทางวิทยุที่โตเกียวว่า "การเอาดินแดนคืนจากฝรั่งเศสนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องสำคัญ ฝ่ายไทยจะต้องยอมรับข้อเสนอเพื่อสันติภาพของเอเชีย" (Direk 1970 : 66 - 65) ในเวลาเดียวกันนายดิเรก ชัยนาม ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้กล่าวในเชิงชอบใจในการช่วยยุติกรณีพิพาทของญี่ปุ่นระคนกับความไม่พอใจว่า "ดินแดนที่ไทยได้นั้น แค่นี้ หนึ่งส่วนแปดที่ถูกฝรั่งเศสยึดครองไป (Flood 1967 : 591) ความรู้สึกของคนไทยที่ได้รับดินแดน ซึ่งเป็นอาณานิคมคืนจากฝรั่งเศส ทั้งยังได้เห็นทหารของฝรั่งเศสตกเป็นเชลยของไทย ทำให้มีคำพูดที่แพร่หลายอยู่ช่วงหนึ่งว่า "ฝรั่งเศสไม่ใช่ว่าเขาดี" (Charnvit 1974 : 56) ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ว่า ชาวเอเชียได้เอาชนะชาวตะวันตกแล้ว อย่างที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นความรู้สึกของชาวญี่ปุ่น หลังสงครามญี่ปุ่น - รัสเซีย (1905) ในการปราศรัยทางวิทยุของหลวงพิบูลสงคราม เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 1942 ก่อนเกิดกรณีพิพาทชายแดนแหลมอินโดจีนนั้น เขาได้อธิบายอย่างยืดเยื้อเกี่ยวกับการเรียกร้องเอาดินแดนที่เสียไปคืนมา และตอนท้ายเขาได้กล่าวว่ "สิ่งที่ข้าพเจ้าอยากให้เห็นทั้งหลายใส่ใจไว้จงมาก คือขอให้ระลึกว่าเราไทย เราเป็นอารยประเทศและคนไทยเป็นอารยชนแล้ว ฉะนั้นเราจะต้องปรับปรุงตัวของเรารูทุกคนให้เข้ากับความเป็นอารยชนของเราทุกส่วน เช่น การแต่งกายในที่ชุมนุม เป็นต้น เราต้องใช้ของไทยแต่งอย่างไทย ไม่ปล่อยร่างกายให้ปราศจากสิ่งปกปิด เช่น ไม่สวมเสื้อ เป็นต้น...วัฒนธรรมของไทยจะต้องรื้อฟื้นกันขึ้นมาปฏิบัติให้เข้มแข็งเป็นผลทันตา" (Direk 1970 : 57) การพิพาทชายแดนกับฝรั่งเศสในแหลมอินโดจีนนั้น เป็นการต่อสู้ เพื่อเกียรติศักดิ์ของไทยที่ถูกมองข้ามไปในฐานะเป็นประเทศเล็ก เป็นกรณีพิพาทชายแดนที่ให้ประเทศของตนเป็นอารยประเทศเท่าเทียมกับประเทศอื่น ๆ ความรู้สึกของหลวงพิบูลสงครามที่ได้เอาชนะชาวตะวันตกอย่างน้อยที่สุด คือ ชาวฝรั่งเศสนั้นนับว่า เป็นความรู้สึกร่วมต่อคำโฆษณาชวนเชื่อของญี่ปุ่นที่ปกครองโดยทหารว่า "เอเชียสำหรับชาวเอเชีย" อยู่ระยะหนึ่ง

ได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ใหญ่โตในกรุงเทพฯ และจารึกรายชื่อของทหารจำนวน 583 คน⁽⁵⁾ ไว้เป็นอนุสรณ์ (Sotsai 1977 : 255) และให้มีการประกอบพิธี ในวันที่ 24 มิถุนายน 1941 ซึ่งตรงกับวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผลงานที่ได้ดินแดนคืนครั้งนี้ทำให้พลตรีหลวงพิบูลสงคราม ได้รับเลื่อนยศเป็นจอมพลของ 3 เหล่าทัพ (เพ็ญอ้าง หน้า 256)

แผนที่ 1

แผนที่แสดงการสูญเสียดินแดนของไทยในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19
ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 และที่จัด ~~////~~ แสดงดินแดนที่ไทยได้
คืนระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 1941 - 1943

WHITUTE

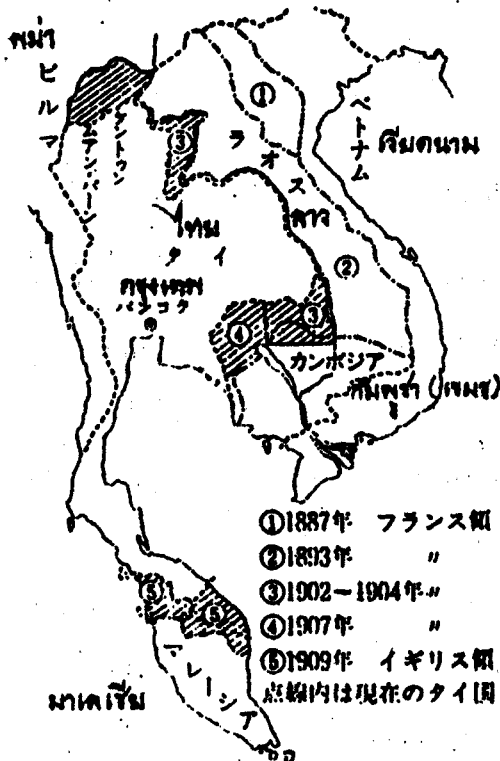

图1 19世纪末~20世纪初のタイ領失地図と
1941~1943年に取戻した領土図(斜線の
部分)

- ① เสียให้ฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1887
- ② เสียให้ฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1893
- ③ เสียให้ฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1902 - 1904
- ④ เสียให้ฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1907
- ⑤ เสียให้อังกฤษในปี ค.ศ. 1909

เส้น ..... แสดงอาณาเขตของไทยปัจจุบัน

การที่ญี่ปุ่นได้ช่วยให้ไทยเรียกครองดินแดนที่สูญเสียไปคืนมา ในกรณีพิพาทชายแดนแหลมอินโดจีนครั้งนี้ ทำให้อังกฤษ อเมริกา โดยเฉพาะฝรั่งเศสเข้าใจว่าไทยเป็นฝ่ายเดียวกับญี่ปุ่น แต่วาระบรรยากาศภายในประเทศไทยนั้นกลับตรงกันข้าม พันเอก ทามุระ ฮิโรชิ ซึ่งเป็นทูตทหารอยู่ในกรุงสกลนครได้มีหนังสือรายงานถึงกระทรวงทหารบกญี่ปุ่นใจความว่า

- “(ข้อ 1) อิทธิพลของญี่ปุ่นในไทย ยังมีขอบเขตจำกัด
- (ข้อ 2) คนไทยทั่วไป ไม่เชื่อว่าจักรภพอังกฤษจะเป็นฝ่ายปราชัย
- (ข้อ 3) คนไทยไม่ได้ซาบซึ้งความพยายามของญี่ปุ่นที่ช่วยยุติกรณีพิพาทชายแดน
- (ข้อ 4) ฝ่ายไทยพยายามยืดเวลาพิจารณาข้อเสนอในการร่วมมือทางทหารกับญี่ปุ่น”

ในวันที่ 12 มีนาคม ซึ่งเป็นวันรุ่งขึ้นหลังจากมีการตกลงยุติกรณีพิพาทและไทยได้คืนดินแดนคืนนั้น หน่วยงานราชการและโรงเรียนทั่วประเทศ มีการชักธงชาติไทยและญี่ปุ่นเพื่อเป็นการฉลอง แต่จากการสังเกตของทูตทหารญี่ปุ่นกลับเห็นว่า ท่าทีของคนไทยทั่วไปกลับไม่ยินดียินร้าย

ในวันที่ 31 กรกฎาคม 1941 ธนาคารโยโกฮามาสเปชิ สาขากรุงเทพฯ ได้ซื้อหุ้นรัฐบาลไทย 10 ล้านบาท เพื่อซื้อวัตถุดิบจากไทย นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง อนุมัติใหญ่โดยให้ฝ่ายญี่ปุ่นค้ำประกันด้วยทอง ญี่ปุ่นได้ใช้เงินกู้ดังกล่าวซื้อข้าว ดีบุก และยางพารา (Direk 1970 : 83) ต่อมาญี่ปุ่นได้ซื้อหุ้นเงินจวกรัฐบาลไทยอีก 25 ล้านบาท (อ้างแล้ว) ทั้งนี้เพราะวาทะพยานของญี่ปุ่นในอเมริกาได้ถูกอายัด ในวันที่ 25 กรกฎาคม อีกทั้งอังกฤษ ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย (ซึ่งเป็นอาณานิคมของฮอลันดา) ก็ได้อายัดที่ทรัพย์สินของญี่ปุ่น ในวันที่ 26, 27 เดือนเดียวกัน นายปรีดีไม่เห็นด้วยกับการขอกู้ยืมเงินในครั้งนี้นัก ฝ่ายญี่ปุ่นเสนอให้เก็บทองคำประกันที่มี (YEARMARK) ในธนาคารญี่ปุ่น แต่ฝ่ายไทยขอให้ส่งมายังกรุงเทพฯ ในที่สุดฝ่ายไทยก็อนุมัติการกู้เงินโดยญี่ปุ่นก็ยอมรับเงื่อนไขของฝ่ายไทย (Flood 1967 : 627) เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้นายปรีดีมองญี่ปุ่นด้วยความระมัดระวังยิ่งขึ้น

ในวันที่ 16 เดือนสิงหาคม ไทยและญี่ปุ่นโดยระดับสูงสุดขึ้นเป็นเสถียรทุกตามข้อเสนอของฝ่ายญี่ปุ่น (Nishino 1978 : 109) ญี่ปุ่นได้ส่งทสึโบกามิเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศไทย การกระทำของญี่ปุ่นมีผลต่อจิตใจของผู้นำประเทศไทย เพราะประเทศไทยมักถูกปฏิบัติในฐานะประเทศอันดับสองทั้ง ๆ ที่เป็นประเทศเอกราชมายาวนาน การกระทำของญี่ปุ่นแสดงออกซึ่งความ

เข้าใจความรู้สึกของคนเอเชีย (Charnvit 1974 : 55) ในเวลาเดียวกันชาวญี่ปุ่นที่มาอยู่เมืองไทยก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว หลังกรณีพิพาทชายแดนในคาบสมุทรอินโดจีน ชาวญี่ปุ่นเข้ามาเมืองไทยในฐานะนักท่องเที่ยวและพ่อค้า ชาวญี่ปุ่นเหล่านั้นได้กระจายไปในภูมิภาคต่าง ๆ แม้ในหมู่บ้านเล็ก ๆ ของไทย บางทีก็ขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่มีกำไรอะไรมากมายนัก (Net 1967 : 222) หลวงพิบูลสงครามได้กล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 26 พฤศจิกายนว่า "ญี่ปุ่นเองทำอะคะในเมืองไทย เช่น ใช้น้ำเงินเยน เอาคนบุหรืไปสู่อีกที่หนึ่ง ยิ่งกว่านั้นพวกญี่ปุ่นชอบเอาแต่ใจตัวเองเป็นใหญ่ ครั้งหนึ่งมีผู้นำเอาภาพยนตร์ญี่ปุ่นเรื่อง มิคาโงมาฉายในเมืองไทย พวกญี่ปุ่นไม่ยอมให้ฉาย อ้างว่าเป็นที่นับถือของเขา พูดญี่ปุ่นเองก็บอกว่าคนญี่ปุ่นแกอยู่ไหน แกจะให้เหมือนอยู่ญี่ปุ่นเสมอ ไม่ยอมที่จะเชื่อวัฒนธรรมของชาติอื่น จะเอาแต่ใจของตัว....เวลานี้ "อินซีเคนท์" (การกระทบกระทั่ง) ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นมีทุกวัน" (Sotsai 1977 : 261) แม่รายงานของพันเอกทามูระในสถานทูตญี่ปุ่นก็มีส่วนยืนยันคำกล่าวของหลวงพิบูลสงครามนี้ เขากล่าวว่า ตุฎโปไม่รุ่งในปี 1941 ความรู้สึกของไทยที่มีต่อคนญี่ปุ่นเริ่มเลวร้ายมากขึ้น (Flood 1967 : 639) ความรู้สึกเลวร้ายนี้ได้เพิ่มมากขึ้นหลังจากกองทหารญี่ปุ่นได้บุกรุกตอนใต้แหลมอินโดจีนที่เป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ในปลายเดือนกรกฎาคม และเห็นได้ชัดว่า อังกฤษ และอเมริกาได้กระตุ้นความรู้สึกเลวร้ายที่มีต่อญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้น ในวันที่ 31 กรกฎาคม หลวงพิบูลสงครามได้พบกับเซอร์โจไซโครสบี อัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทยอย่างลับ ๆ และได้เล่าให้ทราบถึงแรงบีบบังคับจากฝ่ายญี่ปุ่น และในวันที่ 9 เดือนสิงหาคม ได้พบนายแกรนท์ อุปทูตอเมริกา แสดงความจำนงที่จะเห็นอเมริกาต่อต้านญี่ปุ่นมากขึ้น (เพ็ญอ้าง หน้า 640) ในวันที่ 19 เดือนกันยายน หลวงพิบูลสงครามได้มีข้อเสนอแนะถึงพันตรีชัย ประทีปเส็น ซึ่งเป็นตัวแทนฝ่ายไทยประจำไซ่งอน เพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับการแบ่งเขตประเทศใหม่ว่า ถ้าได้มีการตกลงเส้นแบ่งประเทศใหม่ก็พอแล้ว เรื่องอื่นนั้นไม่สำคัญ ความหมายของดินแดนที่เราได้มานั้น ไม่ได้อยู่ที่ว่าเรามีอาณาเขตเพิ่มขึ้น หากอยู่ที่เราสามารถป้องกันอาณาเขตของเราในอนาคตได้อย่างไร (Anan 1979 : (2)208) แสดงให้เห็นความรู้สึกของหลวงพิบูลสงครามว่า อยากให้การเคลื่อนไหวและการปฏิบัติการของกองทัพญี่ปุ่นในทางไกลจากกรุงเทพฯมากกว่าคำนึงถึงการเรียกดินแดนที่สูญเสียไปคืนมา ซึ่งเท่ากับว่าไทยกำลังจะเผชิญหน้ากับกองทหารญี่ปุ่นที่กำลังเคลื่อนลงทางใต้อาณานิคมของฝรั่งเศสในแหลมอินโดจีน ณ เส้นแบ่งเขตประเทศอันใหม่ จอมพล ป. ได้ตกอยู่ในฐานะที่ลำบาก

ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีที่จัดขึ้นในวันที่ 23 สิงหาคม หลวงพิบูลสงครามได้ปราศรัยอย่างห้าวหาญว่า "แม้รัฐบาลจะวางนโยบายไว้วางใจว่าจะไม่ทำการรบจะพยายามทำดีกับประเทศต่าง ๆ ทุกประเทศก็ดีกว่า จำเป็นจะต้องคิดว่า ถ้าในที่สุดนโยบายนี้เป็นไปไม่ได้เราก็ควรจะยึดนโยบายต่อสู้เพื่อป้องกันตัว ในการนี้มีผล 2 อย่างคือ แพ้กับชนะ ถ้าแพ้เราก็ยังมีเกียรติศักดิ์ที่ต่อสู้ แม้จะเสียเอกราชก็ยังมีชื่อที่ต่อสู้ปรากฏในโลกต่อไป หากเราสู้ไปแล้วชนะ เราก็ได้ทั้งเอกราชและความเป็นใหญ่ ถ้าเราไม่สู้เสียเลยอย่างเช่น เคนมาร์ก และอินโดจีน เราก็เสียทั้งชื่อเสียงและเอกราช" (Thiamchan 1978 : 241) แต่ทว่าในการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 26 พฤศจิกายนนั้น เขากลับแถลงว่า "ญวนอาจทำไต่หลายทางคงที่เคยบอกไว้แล้ว ถ้าเป็นวิธีเข้ามาไทยก็เป็นขอรายที่สุดของเรา เราจะต้องพิจารณาว่าถ้าเป็นดังนั้นเราจะทำอย่างไร ถ้าเราสู้จะมีผลอย่างไร เรารบกับญวน อังกฤษไม่มาช่วยบ้านเมืองก็จะวอดวาย คณะราษฎรจะไม่มีที่อยู่ ต้องเสิร์ฟขอแรก เขาชนะแม่เรา ไม่ตายเขาก็ต้องตั้งรัฐบาลใหม่ และจะต้องเป็นรัฐบาลตรงข้ามกับเรา เช่น พระยาเทพหัสดิน เป็นต้น ถ้ารบเมื่อไรเราก็แพ้ บ้านเมืองก็แหลก คณะราษฎรก็แหลก แล้วแพทวาย ขอดที่เหลือก็ยังมีเกียรติศักดิ์ว่าเป็นนักสู้ แต่ใครจะสู้จนคนสุดท้ายหรือเลือดหยดสุดท้าย เป็นชวเนื่อ แต่ไม่มีประเทศใดทำอย่างนั้นเลย นี่เป็นภัยที่รบกับญวน....." (เพ็งอ่อง หน้า 242-243) ยิ่งไปกว่านั้นเขาได้กล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 2 ธันวาคม ว่า "นี่เป็นปัญหาที่ต้องคิด ถ้าเราเข้ากับญวนเราจะได้อะไรบ้าง เสียอะไรบ้าง เคยพูดกับเขาก็บอกว่า ถ้าเข้ากับเขา เขาชนะดินแดนเขาจะได้คืน ถ้าเราเข้ากับเขาก็ผอนหนักเป็นเขาไม่ได้... ญวนเขาก็ให้เลือกจะสู้กับเขาก็ได้ ไม่สู้ก็ได้ ถ้าสู้จะเป็นอย่างไร เขากับเขาจะเป็นอย่างไร รัฐบาลควรทำได้ ทุกอย่างเพื่อความปลอดภัย" (เพ็งอ่อง หน้า 243) จะเห็นได้ว่าคำแถลงของ หลวงพิบูลสงครามได้เปลี่ยนไปกระพือกัน จากปลายเดือนสิงหาคมถึงวันที่ 2 ธันวาคม ตอนแรกได้กล่าวอย่างห้าวหาญให้สู้รบกับทหารต่างชาติ ที่มา รุกรานเพื่อชื่อเสียงและอธิปไตยของชาติ แต่พอถึงปลายเดือนพฤศจิกายน เขากลับกล่าวว่ามี ความจำเป็นต้องประนีประนอมกันเพื่อให้ชาติและคณะราษฎร คงอยู่ต่อไป ส่วนเรื่องที่ว่า จะได้อะไรกับทาง เลือกที่จะเป็นศัตรูหรือเป็นมิตรกับญวนนั้น เขาเรียกร้องให้คณะรัฐมนตรีวินิจฉัยจากประโยชน์ที่พึงได้จาก สภาพที่แท้จริง ในเวลาเดียวกันหลวงพิบูลสงครามก็ได้พบกับทูตอังกฤษในวันที่ 20 พฤศจิกายน ท้า- ทามท่าทีของอังกฤษว่าจะช่วยป้องกันประเทศไทยหรือไม่ และนายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศก็ได้พบกับทูตอังกฤษ เล่าความประสงค์ของรัฐบาลให้เขาได้ทราบ

(Direk 1970 : 98-99) ทั้งอังกฤษและอเมริกาได้แจ้งให้ฝ่ายไทยทราบว่าจะช่วยเหลือทาง
ด้านยุทธปัจจัย ในรูปแบบที่ให้ความช่วยเหลือรัฐบาลในจุงกิ่งที่ประเทศจีน ส่วนการป้องกันการถูกรุก
รุกรานจากภายนอกนั้นให้ไทยช่วยตัวเอง ช่วงที่พันเอกท้าวพระ ทูตทหารญี่ปุ่นประจำประเทศไทย
เข้าพบหลวงพิบูลสงคราม ตั้งแต่ปลายเดือนพฤศจิกายน ถึงวันที่ 2 ธันวาคมนั้น หลวงพิบูลสงคราม
ก็ได้แสดงให้เห็นเขาทราบว่าไม่มีความประสงค์จะทำสงครามกับญี่ปุ่น แต่ก็โดยอ้างว่า หากญี่ปุ่นใคร่กระทำ
ในสิ่งที่จะทำลายชื่อเสียงของไทยแล้วยอมได้รับการตอบโต้ (Flood 1967 : 682) ทั้งยังได้
กล่าวอ้างว่าทหารญี่ปุ่นควรหลีกเลี่ยงการปฏิบัติการทางทหารในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาโดยเฉพาะบริเวณ
กรุงเทพฯ ซึ่งจะทำให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของไทย และของหลวงพิบูลสงคราม เป็นการพูดถึงปัญหา
เรื่องเกียรติ กับ หน้า ("HONOUR" AND "FACE") บ่อยครั้ง (เพ็ญอ้าง หน้า 687) โมริยะ
เซอิชิ ประจำกองพลที่ 15 ซึ่งเคยเป็นทูตทหารประจำประเทศไทยในช่วงแรกของปี 1930 ได้มา
ปรากฏตัวที่กรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่ง ได้เข้าพบนายดิเรก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ และ
นายปรีดี อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ในคืนวันที่ 6 ธันวาคม เพื่อเล่าวิกฤตการณ์
ให้ฟัง ได้กล่าวถึงทายว่าเขาต้องการพบ จอมพล ป. พิบูลสงคราม*ในเช้าวันนั้น เพื่อให้ฝ่ายไทย
ไม่สู้รบกับญี่ปุ่นตามข้อตกลงเดิม แต่เขาก็ไม่มีโอกาสพบกับ จอมพล ป. ในเช้าวันนั้น (Pridi
1978 : 10)

4. การเข้าประจำการของทหารญี่ปุ่นในไทยและการประกาศสงครามของอังกฤษ

อเมริกา

ในวันที่ 18 ตุลาคม 1941 (ปีโชวะที่ 10) คณะรัฐมนตรีที่มีพลเอกโตโจ ฮิเดกิ
เป็นหัวหน้าคณะได้ถือกำเนิดขึ้นที่ญี่ปุ่น และได้กำหนด "นโยบายแห่งจักรพรรดิ" ในวันที่ 2
พฤศจิกายน ทางญี่ปุ่นได้แจ้งการเคลื่อนไหวของทหารญี่ปุ่นให้ผู้นำฝ่ายไทยทราบผ่านวิธีการทูตต่าง ๆ
รวมทั้งผ่านทูตทหารประจำไทยโดยตรง ผู้นำไทยได้รับการบอกว่า ทหารญี่ปุ่นมีความจำเป็นต้องผ่าน
ประเทศไทยไปยังมาลายาซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ไทยซึ่งมีทรัพยากร เช่น ข้าว ผัก ยางพารา

---

*หลวงพิบูลสงคราม ลาออกจากบรรดาศักดิ์เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2484 และใช้ชื่อ แปลก
พิบูลสงครามแทน (บก.)

และก๊อบก เป็นคน รวมทั้งมี ทางรถไฟ เชื่อมระหว่าง เหนือ ใต้ จึงกลายเป็นฐานปฏิบัติการอย่าง
ที่ของญี่ปุ่น และคาดว่าอีกไม่นานทหารญี่ปุ่นที่ประจำอยู่ที่ตอนใต้ของอินโดจีนที่เป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส
จะต้องรุกเข้ามายังประเทศไทยแน่นอน

เมฆหมอกแห่งสงครามกำลังก่อตัวขึ้นที่ชายแดนเขมร ซึ่งเป็นที่ประจำการของกองพล
ที่ 15 ได้เกิดกรณีจับกุมและทุบตีกรรมการฝ่ายไทย ที่ร่วมสำรวจแบ่งเขตแดนใหม่กับฝรั่งเศสและญี่ปุ่น
เพราะถูกเข้าใจว่าเป็นสายลับที่เมืองเชมูเรอัมบู* ซึ่งอยู่ใกล้นครวัตในเขมร เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม
ชาวของกรณีเชมูเรอัมบูได้ทราบถึงจอมพล ป. และในเย็นวันที่ 5 เดือนธันวาคม (Flood
1967 : 692) จอมพล ป. ได้แสดงความไม่พอใจอย่างมากที่มีการปฏิบัติต่อประเทศไทยโดยเฉพาะ
คณะทูตไทยเช่นนั้น และเห็นว่าเป็นการเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของไทย (อ้างแล้ว) ในวันที่ 6
เดือนธันวาคม จึงได้ให้นายวินิจ ปานะนนท์ มีหนังสือประท้วงไปถึงพันเอกท้าวสุระ ทั้งยังได้ไปสอบ
สวนกรณีทำร้ายคนไทยที่เชมูเรอัมบู พร้อมผู้ใดบังคับบัญชาด้วยตนเอง ในคืนนั้น พล.อ.ชวลิต พุทธิสาร
เยอรมันประจำประเทศไทย ได้แจ้งให้ฝ่ายไทยทราบว่า มีกองทัพเรือญี่ปุ่นที่ประกอบด้วยเรือรบกว่า
80 ลำ ได้ออกจากทะเลจีนใต้ มุ่งหน้าสู่อ่าวไทย ส่วนที่ชายแดนเขมรนั้นมีการระดมทหารญี่ปุ่นซึ่ง
อาจจะข้ามแดนมายังประเทศไทยได้ทุกขณะ (Prayun 1975 : 459) จอมพล ป. ได้เขียน
เกี่ยวกับเรื่องนี้ตอนสงครามยุติแล้วว่า "กรั้นแล้ว เสนอธิการทหารบกแจ้งว่าอาจจะไปดูทหารทาง
ปราจีนบุรี เขาประจำแนวต่อต้านที่ศรีโสภณสัก 2 - 3 วัน เราได้หารือกัน และเห็นว่าทราบได้
การเจรจาระหว่างอเมริกาและญี่ปุ่นยังคงดำเนินอยู่ ญี่ปุ่นคงจะยังไม่ลงมือรบแน่ เห็นว่ายังมีเวลา
พอ จึงตกลงกันว่าเราจะไปดูการวางทหารที่ศรีโสภณด้วยกัน แล้วจะรีบกลับมาช่วยกองบัญชาการไป
อยู่ลพบุรี..... เสร็จแล้วก็กลับแต่มีผู้ที่ไปช่วยบอกว่าผมยังไม่เคยไปเยี่ยมจังหวัดพระตะบอง
เมื่อมาถึงที่นั่นแล้วก็ควรไปเยี่ยมเสียด้วย ผมจึงได้ขับรถเองไปยังพระตะบอง ดูการไปพระตะบอง
นั้นก็ไฉผลที่อยู่ ได้พบกับข้าหลวงประจำจังหวัดและพบกับ พล.ต.ต.รามอินทรา ซึ่งเป็นผู้บังคับการ
ตำรวจที่นั่น..... ต่อจากนั้นเราได้เดินทางกลับถึงอรัญประเทศในกลางดึก พอถึงก็ได้รับโทรเลข
ให้รีบกลับกรุงเทพฯด่วน...." (Anan 1975 : (2) 240 - 241) จอมพล ป. มิได้แตกตื่นและไม่

---

* อาจจะเป็นเสียมราฐ มีกล่าวถึงกรณีการทำร้ายกรรมการฝ่ายไทยที่เมืองเสียมราฐ ดู ทีวี
ธีระวงศ์ศรี สัมภาษณ์ทางทหารเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น หน้า 122 (บก.)

ไปที่เขมรเร็วไปด้วย คือได้ออกเดินทางจากศรีโสภณไปยังพระตะบองเพชร ด้วยเหตุผลที่ว่ายังไม่เคย
 ไปที่นั่นมาก่อน ไม่ผิดอะไรกับการไปชมภูมิประเทศแบบนักท่องเที่ยว ผู้บังคับการทหาร 3 เหล่าทัพ (6)
 พร้อมด้วยผู้บัญชาการทหารบกได้ออกจากกรุงเทพฯ ในตอนที่ประเทศชาติกำลังตกอยู่ในที่คับขัน ไม่ได้
 แจงสถานที่ไปและวันเวลาที่กลับอย่างแน่ชัด ทั้งยังไม่ได้นำวิทยุทหารไปด้วย (Prayun 1975 :
 459) ก่อนหน้านั้น 3 เดือน จอมพล ป. ได้ประกาศกฎหมายในวันที่ 8 กันยายน "พระราชบัญญัติ
 กำหนดหน้าที่คนไทยในเวลาที่ประเทศต้องรบ 2884 (1941)" เรียกร้องให้ประชาชนทั้งชาติต่อสู้
 กับศัตรูถึงที่สุด (Theamsuk 1978 : 2) ซึ่งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า หากจอมพล ป. อยู่กรุงเทพฯ
 แล้ว อาจต้องยอมรับการประจำการของทหารญี่ปุ่น เมื่อมีการเจรจาทางการทูตกับญี่ปุ่นเกิดขึ้น เมื่อ
 เป็นเช่นนั้นคงเป็นเรื่องเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ ในฐานะที่เป็นนายทหาร ที่ได้เรียกร้องให้ประชาชน
 สู้รบจนถึงที่สุด ฉะนั้นแทนที่จะเห็นชอบในการที่กองกำลังญี่ปุ่นเข้าประจำการในไทย ก็ออกจาก
 กรุงเทพฯ ขณะที่ญี่ปุ่นกำลังบุกรุกเข้าไทยเสีย อาจทำให้ประชาชนยอมรับว่าเป็นการแสดงออกซึ่ง
 การต่อต้านทหารญี่ปุ่นบ้าง หรือทำให้เป็นที่เข้าใจว่าการที่ต้องยอมรับการเข้าประจำการในประเทศ
 ไทยของทหารญี่ปุ่นเป็นเรื่องหลีกเลี่ยงไม่ได้การที่ออกจากกรุงเทพฯ อาจทำให้ดูเป็นการวางแผนรับศึก
 ที่ประชาชนยอมรับได้ก็ได้อีก ส่วนหาที่ที่มีต่อการบุกรุกของญี่ปุ่นนั้น จอมพล ป. ก็ได้แสดงความโกรธ
 แค้นกับพฤติกรรมของญี่ปุ่น เท่ากับเป็นการปกป้องเกียรติภูมิของไทยได้บ้าง

สรุปจากเหตุการณ์ข้างบน ทำให้เราเห็นว่าเหตุการณ์อาจเป็นการกู้ขึ้นเองก็ได้ (7)

ในวันที่ 7 ธันวาคม 1941 ซึ่งเป็นวันอาทิตย์ เป็นวันหยุดของข้าราชการทุกกรม กอง
 นายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ได้พบกับทูตอังกฤษที่บ้านพักของตัวเอง ทูต
 อังกฤษได้แจ้งให้ทราบวา กองเรือญี่ปุ่นได้ออกจากแหลมญวน และมุ่งหน้ามายังไทย (Direk
 1970 : 106) เวลาห่มหนึ่งในคืนนั้น นายดิเรกได้รับประทานอาหารค่ำกับ พล.ต.ท.หลวงอดุล-
 เดชจรัส ที่บ้านพักและได้เล่าเรื่องที่ทราบจากทูตอังกฤษให้ฟัง ทั้งยังบอกว่าในเวลาเช่นนี้ฐานะ
 เป็นนายกและผู้บัญชาการสูงสุดไม่ว่าจะเดินทางไปภูมิภาคเช่นนั้น ตอนนั้นเองได้มีโทรศัพท์จาก
 พันเอกพระบริภัณฑ์ยุทธกิจ ถึง หลวงอดุลเดชจรัส หลวงอดุลฯได้รับจากไปโดยไมทันได้รับประทาน
 อาหารค่ำด้วยกัน ครึ่งชั่วโมงต่อมา นายดิเรกได้รับโทรศัพท์ให้ไปทำหน้าที่เนียบด่วน (อ้างแล้ว) เมื่อ
 ไปถึงที่ทำงานก็พบว่า เอกอัครราชทูต หลุยส์โบคาโม กงสุลอาซาอะ พันตรีทามุระ ลามอามะตะ

พันเอกโมริยะ และเจ้าหน้าที่สถานทูตญี่ปุ่น รวมประมาณ 20 คน ได้ประชุมกันที่ชั้นหนึ่งของทำเนียบ (Flood 1967 : 698) ทูตญี่ปุ่นได้แสดงความประสงค์จะพบรองนายกรัฐมนตรี เมื่อนายกรัฐมนตรีไม่อยู่ หลวงอดุลเดชจรัสไม่ปรารถนาจะพบทูตญี่ปุ่นจึงให้นายติเรกไปแทน นายติเรกเดินลงมาจากชั้นสองพร้อมควายนายวินัยได้ทักทายกับทูตญี่ปุ่นตามระเบียบ ทูตญี่ปุ่นได้แจ้งให้ทราบว่า ญี่ปุ่นตัดสินใจจะประกาศสงคราม มีความประสงค์จะขอผ่านประเทศไทยเพื่อไปโจมตีทหารอังกฤษซึ่งเป็นศัตรูของญี่ปุ่นในพม่าและมาลาญ นายติเรกได้ให้คำตอบว่าประเทศไทยถือนโยบายเป็นกลางไม่ช่วยเหลือประเทศใดทั้งสิ้น ทูตญี่ปุ่นตอบว่า ทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศของญี่ปุ่นจำเป็นต้องผ่านประเทศไทย ขอให้ฝ่ายไทยยอมรับข้อเสนอ (Direk 1970 : 107) ประมาณ 5 โมง ในคืนนั้นรัฐมนตรีส่วนใหญ่ได้ไปประชุมกันที่ทำเนียบ รองนายกรัฐมนตรีจึงจัดให้มีการประชุมรัฐมนตรี มติของที่ประชุมก็ทำให้คณะทูตญี่ปุ่น กลับมาพบกับนายกรัฐมนตรีหลังจากนายกรัฐมนตรีกลับมาแล้ว เนื่องจากนายกรัฐมนตรีไม่อยู่ คณะรัฐมนตรีไม่อาจตัดสินใจอะไรได้ ประมาณตี 5 ของวันที่ 8 คณะทูตของญี่ปุ่นได้กลับมาที่ทำเนียบ เพื่อรอการกลับกรุงเทพฯ ของ จอมพล ป. จอมพล ป. ได้กลับถึงกรุงเทพฯ ประมาณ 7 นาฬิกา และตรงไปยังทำเนียบทันที เมื่อจอมพล ป. ก้าวเข้าสู่ทำเนียบนั้นก็ถูกห้อมล้อมด้วยฝ่ายญี่ปุ่น ฝ่ายญี่ปุ่นเรียกร้องให้ จอมพล ป. ยอมรับให้ทหารญี่ปุ่นผ่านประเทศ จอมพล ป. ตอบว่า เนื่องจากเป็นเรื่องเกี่ยวกับความมั่งคั่งของชาติ จะให้คำตอบในฐานะรัฐบาลของพระมหากษัตริย์หลังจากมีการประชุมคณะรัฐมนตรีแล้ว คำตอบของ จอมพล ป. ทำให้กงสุลอาซาจะเกิดความไม่พอใจจนถึงประตูปิดคังบังพร้อมทั้งโยนร่างข้อตกลงว่าญี่ปุ่นไม่สามารถรอคอยคำตอบเช่นนั้นได้ เป็นการขู่บังคับให้จอมพล ป. ลงนาม นายวินัย ปานะนนท์ รัฐเสวกเสนาบดีกรมการมหาดไทย ร้องไห้ต่อเรื่องที่ญี่ปุ่นไม่ให้ความเคารพต่อนายกรัฐมนตรีของไทย ส่วนฝ่ายญี่ปุ่นก็ตะโกนว่า ถ้าปล่อยให้เป็นเช่นนี้แผนการทั้งหมดของฝ่ายญี่ปุ่นก็จะล้มเหลว (Flood 1967 : 709 - 710) ตอนที่ จอมพล ป. จะขึ้นบันไดไปนั้น พันเอกโมริยะได้ยึดแขนจอมพล ป. ไว้ นายวินัยพยายามจะดึงมือของเขาออก เมื่อเป็นเช่นนี้ พันเอกโมริยะก็เตรียมพร้อมที่จะชักดาบออกจากฝัก ส่วนรัฐมนตรี พ.อ. ประยูร ภมรมนตรี และ พันเอกชัย ประทีปเสน ซึ่งอยู่ข้างบันไดก็เตรียมชักปืนออกมา ส่วนทูตญี่ปุ่นก็เข้ามาห้ามโดยขอให้จอมพล ป. ใช้เวลา 30 นาทีในการประชุม (Prayun 1975 : 463)

ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี หลวงอดุลเดชจรัสได้เล่าสถานการณ์ให้ที่ประชุมทราบตามด้วยการแถลงของนายปรีดีว่า "เวลานี้เป็นเหตุการณ์สำคัญแล้ว ถือว่าเป็นโชคชะตาอันสำคัญของ

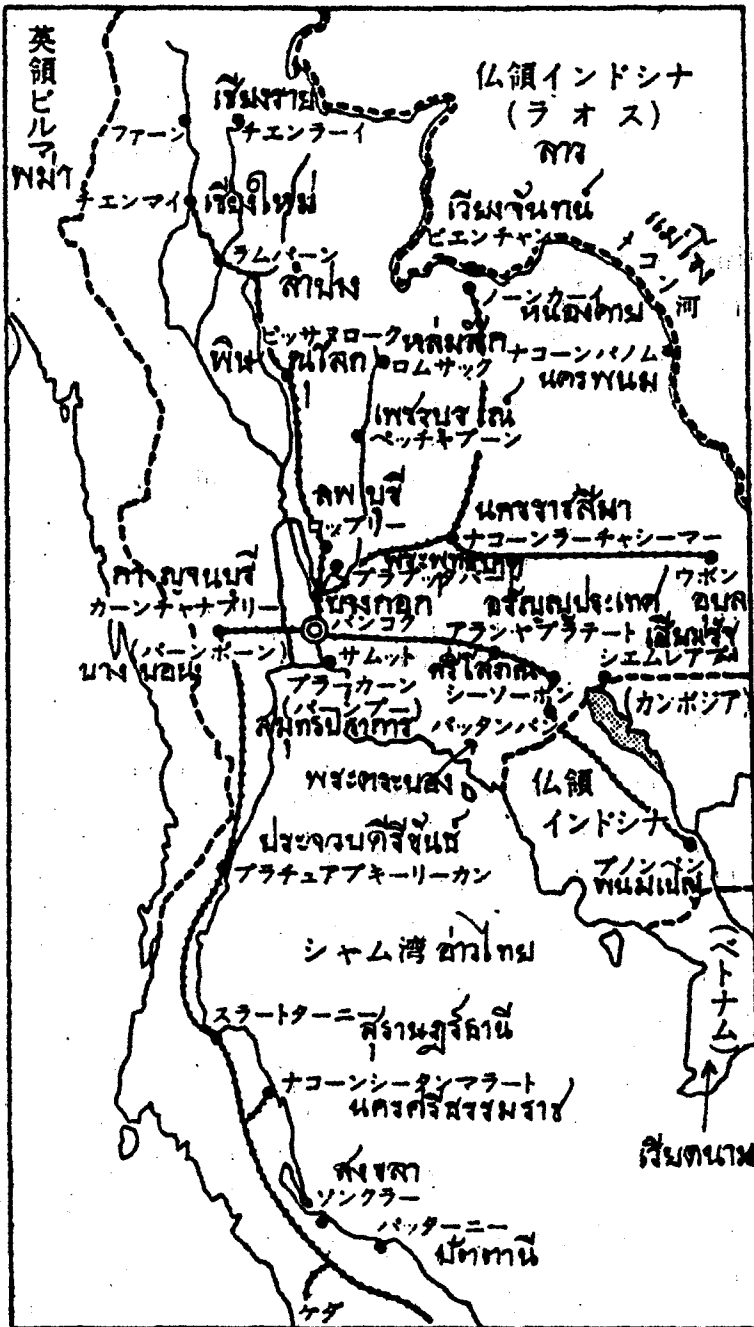

図2 太平洋戦争のころのタイ国

ประเทศ เพราะฉะนั้นขอที่จะตกลงใจอย่างไรนั้น ผมไม่มีข้อคิดของ แต่ขออภิปรายให้เห็นทั้งเหตุ และผลเสียก่อน ก่อนที่เราจะวินิจฉัยลงไป"

จอมพล ป. ได้ให้ความเห็นว่า "...ผมอยากจะพูดเสียก่อน คือเวลานี้กำลังรบกัน อยู่ เราจะรบต่อไปหรือให้หยุด เพราะที่เราพูดกันอยู่ทุกวันนี้ที่ถนนต้องตายเราจะให้หยุดหรือรบต่อไป ส่วนเรื่องอื่นนั้นไว้พูดทีหลัง ไม่อย่างนั้น ทหารรบกันตายนี้ก็จะหายไปกองทัพหนึ่งแล้วที่ บัดตานี้ และที่สมุหรบปรากการนั้นจะใหญ่หรือไม่ใหญ่...."

จอมพล ป. ได้ย้ำความถึกับ พลโทหลวงพรหมโยธี ที่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง กลาโหม และรองผู้บังคับบัญชา หลวงพรหมโยธีได้กล่าววว่า "แล้วแต่ท่านนายก" จอมพล ป. กล่าว แย้งว่า "ไม่ใช่ ต้องแล้วแต่ที่ประชุม จะให้รบต่อไปหรืออย่างไร" (Pridi 1978 : 21)⁽⁸⁾ ในที่สุด หลวงอดุลเดชจรัสก็ขอฟังคำสั่งของจอมพล ป. จอมพล ป. จึงให้คำตอบว่า "จงบอกทั้ง สองฝ่ายยุติการสู้รบก่อน เรื่องอื่นค่อยปรึกษาหารือกัน ส่วนผลจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับผลการเจรจา ทางการทูต" (เพ็ญอ้าง หน้า 22) ด้วยเหตุนี้ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงมีมติเอกฉันท์ให้ยุติการสู้รบ ในเวลา 19.30 น. ข้อเสนอของฝ่ายญี่ปุ่นที่แจ้งให้ฝ่ายไทยทราบมี 3 ประการ คือ

1. ญี่ปุ่นกับไทยจะทำสนธิสัญญาป้องกันร่วมกัน เพื่อความสะดวกให้กองทัพญี่ปุ่นผ่าน ประเทศไทย
2. ไทยจะเข้าร่วมกับฝ่ายอักษะ ให้ความร่วมมือทางทหาร รวมทั้งอนุญาตให้กองทัพ ญี่ปุ่นผ่านประเทศไทย ฝ่ายญี่ปุ่นจะยอมรับอธิปไตยและความเป็นเอกราชของไทย รวมทั้งเคารพ เกียรติศักดิ์ของไทย และให้ความร่วมมือกับไทยในการเอาดินแดนที่เสียไปคืน

3. ฝ่ายไทยจะต้องยอมรับการเดินทัพผ่านประเทศของกองทัพญี่ปุ่น ในที่ประชุมคณะ รัฐมนตรีนั้นเห็นว่า สิ่งไทยหวาดกลัวที่สุดก็คือ จะตกอยู่ในชะตากรรมเดียวกับอินโดจีน ที่ประชุมจึง ได้ยอมรับเฉพาะการเดินทัพผ่านประเทศของทหารญี่ปุ่น โดยคำนึงถึงตัวอย่างของสวีเดน ส่วนการ เรียกคืนแดนที่เสียไปคืนนั้น ไม่มีความจำเป็นจึงไม่มีการกล่าวถึงเรื่องนี้แต่อย่างใด (เพ็ญอ้าง หน้า 31) นายดิเรกโลงมาขึ้นกลางพร้อมพร้อมกับ นายวินซ์และกลับมาอีกครั้งในเวลา 11.20 น. เพื่อรายงานให้คณะรัฐมนตรีทราบว่า โลงนามเรียบรอยแล้ว (เพ็ญอ้าง หน้า 35)

ในวันที่ 8 ธันวาคม รัฐบาลได้แถลงว่า "ด้วยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 ตั้งแต่เวลาประมาณ 2.00 น. กองทหารญี่ปุ่นได้เข้าสู่ประเทศไทยโดยทางทะเลในเขตจังหวัดสงขลา ปัตตานี ประจวบคีรีขันธ์ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี บางปู ส่วนทางบกได้เข้ามาทางจังหวัดพระตะบอง และพิบูลสงครามเกือบทุกแห่งทหารและตำรวจไทยได้ทำการต่อสู้อย่างเข้มแข็ง" (เพ็ญอาจ หน้า 38) พร้อมกันนี้ก็ได้ประกาศให้ทราบว่า ญี่ปุ่นได้ขอร้องผ่านสถานทูตญี่ปุ่นขออนุญาตให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทย ฝ่ายไทยได้ยินยอมตามที่ขอร้องเพื่อหลีกเลี่ยงการหลั่งเลือดที่ไม่จำเป็น โดยมีเงื่อนไขว่า ญี่ปุ่นจะต้องเคารพในเอกราช อธิปไตย และเกียรติศักดิ์ของไทย แต่กระนั้นก็ตาม แม้กองบัญชาการจะมีคำสั่งให้ยุติการสู้รบ และรัฐบาลก็มีการออกแถลงการณ์ดังกล่าวที่ประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งอยู่ใกล้กับแหลมมาลายูได้เกิดการสู้รบกันถึง 40 กว่าชั่วโมง ทหารญี่ปุ่นได้เสียชีวิต 250 คน เนื่องจากถูกตอบโต้จากทหารไทย ทหารไทยเสียชีวิตไป 150 คน (Flood 1967 : 715) กองทัพอากาศไทยที่ติดกับอาณานิคมฝรั่งเศสในแหลมอินโดจีน ในเวลา 19.00 น. ของวันที่ 8 ธันวาคม ได้รุกรานเข้ามายังประเทศไทย ส่วนพลโทอิสึกะได้โดยสารเครื่องบินมาลงที่คอนเือง ในวันที่ 1 ธันวาคม ทหารญี่ปุ่นที่รุกรานเข้ามาในประเทศไทยมีประมาณ 5 หมื่นคน (Thaemsuk 1979 : 169) ส่วนกองทัพไทยในเวลานั้นมีประมาณ 6 หมื่นคน (Sotsai 1977 : 187) ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีที่ประชุมในวันที่ 10 ธันวาคมนั้น จอมพล ป. ได้แถลงว่า "เราควรจะนึกว่าสมัยนี้กฎหมายก็คือศีลธรรม ก็ดีเราฟังไม่ได้ เราต้องฟังอำนาจ และในการที่เราจะต้องปฏิบัติโดยการใช้อำนาจ เมื่อเขาใช้อำนาจแล้ว เราจะไปร้องว่าผิดกฎหมาย เราจะไปร้องว่าผิดกฎหมายนานาชาติ เราจะไปร้องว่าผิดศีลธรรมนั้น ผมคิดว่าปัจจุบันนี้เป็นการทันสมัย เพราะฉะนั้นในการที่ข้าราชการเราถูกข่มเหง หรือได้ถูกอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น เราก็ควรจะนึกว่าอำนาจของเราจะไม่พอ เพราะฉะนั้นในการที่เรารอดมาได้ เราก็ต้องนั่งไวกอน การที่นั่งและทำใจเย็นไว้ แล้วเราหาทางแก้ไขให้ประเทศชาติของเราได้รอดพ้นไปนั้น เป็นนโยบายที่เราควรจะมี โดยทำใจให้เยือกเย็นได้" (Anan 1975 : (2) 306) จอมพล ป. พยายามชี้ให้เห็นว่า กฎหมายและศีลธรรมที่ถือปฏิบัติกันในยามปกติ จะไม่มีความหมายในช่วงที่กองทหารญี่ปุ่นเข้าประจำการ เขาคิดว่าไทยจะต้องถูกทหารญี่ปุ่นข่มขู่ หากไม่เสริมสร้างชาติให้แข็งแกร่งและสร้างสังคมที่มีศีลธรรมแบบใหม่ ความจริงจอมพล ป. ก็ได้ปฏิบัติตามที่แถลงไว้ นอกจากนั้น จอมพล ป. ยังได้กล่าววว่า "อย่าให้ตนไม่ถึงกับหักใจ ตนไม้นั้นก็ยังคงอยู่ นี้ดาเปรียบกับตนไม่"

และถ้าต่อไปข้างหน้าลูกมันก็อาจจะออกมาซึ่งเราจะเก็บผลกินได้อีก" (เพ็ญอ้าง หน้า 309) โดยเปรียบเทียบเขาประจำการของทหารญี่ปุ่นว่าเป็นลมพายุไทยจำเป็นต้องใช้ไม้จิ้มฟันไปจิ้มผลไม้เพื่อให้พายุพัดผ่านไป ในวันนั้นจอมพล ป.ได้ประกาศกฎอัยการศึกทั่วประเทศ (Thaemsuk 1978 : 4)

ทูตญี่ปุ่นโทชิโอบามิ พร้อมทูตทหารโคเซาพนายกรัฐมนตรีจอมพล ป. ในบ่ายวันเดียวกัน เพื่อขอให้ฝ่ายไทยถอนกำลังที่อนุญาตให้ทหารญี่ปุ่นผ่านประเทศเป็นส่วนอิสรภาพทางทหาร ยุ้งให้ประกาศสงครามกับอังกฤษ อเมริกา จอมพล ป. อธิบายว่าไม่อยากพัวพันกับสงคราม แต่ฝ่ายญี่ปุ่นไม่ยอมรับฟัง ในเที่ยงคืนนั้น จอมพล ป. ได้กล่าวกับฝ่ายญี่ปุ่นว่า "ยังไม่สามารถยินยอมตามข้อเสนอใด เพราะยังไม่ได้รับความเห็นชอบจากการประชุมคณะรัฐมนตรี ฝ่ายญี่ปุ่นที่พร้อมด้วยทูตจึงได้ลากลับไป เมื่อจอมพล ป. รับปากว่าจะให้คำตอบในเวลา 11.00 น. ในวันรุ่งขึ้นคือวันที่ 11 ธันวาคม (Anan 1975 : (2) 317 - 318) ในเช้าวันที่ 12 จอมพล ป. จึงเรียกประชุมคณะรัฐมนตรีอธิบายเรื่องราวที่เกิดขึ้นในคืนก่อนให้ทราบ พร้อมทั้งกล่าวว่า "เขาบอกตรง ๆ ว่าเขาจะมาในรูปแบบนี้ คือขอให้เราเลือกเอาทาง Military co. operation เขาบอกว่าตามที่เขายืนยันในหนังสือนี้ คือในเรื่อง Military co. operation แต่ในเรื่องนี้จะพูดไปแล้วผมไม่รู้ที่จะแก้อย่างไร คือว่าถ้าได้รับข่าวในกาลข้างหน้าเป็นอย่างไรมันก็จะเป็นการที่ผมขายชาติหิ้งขึ้นหิ้งลง อาจไม่รับเขาเสียก็อาจจะปลดอาวุธทหาร แล้วเราก็หมดเสียง อาจจะมีหรือก็ฉิบหาย เราจะไม่ได้นานั้งประชุมกันอย่างนี้ แต่ในใจของผมเห็นว่าเมื่อเราจะเข้ากับเขาแล้วก็เขาเสียให้เต็มรอยเบอร์เซ็นต์ เขาก็คงเห็นอกเห็นใจเรา ส่วนกาลข้างหน้าจะเป็นอย่างไรผมทายไม่ถูก" (เพ็ญอ้าง : (2) 318 - 319) หากเปรียบเทียบกำลังทหารระหว่าง 5 หมื่น กับ 6 หมื่นแล้ว ไทยมีมากกว่าญี่ปุ่นถึง 1 หมื่น แต่มองในแง่ของความพร้อมและความสามารถในการสู้รบแล้วยอมที่เขาใจตั้งแต่แรกแล้วว่าฝ่ายญี่ปุ่นต้องชนะจอมพล ป. กล่าวคือเสียงจะเสียในอนาคต จึงได้ขอความเห็นชอบจากที่ประชุมคณะรัฐมนตรีด้วยความหวังโย ในวันที่ 10 เดือนธันวาคม (ก่อนหน้าวันประชุม 1 วัน) เรือรบบริทลส์ และ บรินส์ ออฟ เวลส์ ซึ่งเป็นเรือรบอังกฤษที่เขาใจว่าไม่มีวันถูกจมได้ ได้ถูกญี่ปุ่นจมลงไปถึง 2 ลำ นอกฝั่งมาเลเชีย เป็นช่วงที่ญี่ปุ่นเฉลิมฉลองชัยชนะที่จมเรือรบดังกล่าว จอมพล ป. เมื่อเห็นกองทัพอังกฤษประสบความหายนะเช่นนั้น จึงไม่สามารถปิดบังความกังวลที่มีต่ออนาคตได้ หลังจากได้ขอความคิดเห็นรัฐมนตรีแต่ละท่านแล้วจึงได้ลงมาหาโทชิโอบามิตูตญี่ปุ่นที่รออยู่ชั้นล่าง ในเวลา 11.00 น. ของวันที่ 11 ธันวาคม เพื่อลงนามในข้อตกลงรวมเมื่อกันทางทหาร (เพ็ญอ้าง : (2) 327) ในวันที่ 14 ธันวาคม ทหารญี่ปุ่น

ก็ได้บังคับให้รัฐบาลไทยส่งทหารไทยไปยังมณฑลยูนนานโดยไม้อร้อ จอมพล ป. ก็ปฏิบัติตาม (เพ็ญอ้าง : (2) 329)

ในวันที่ 21 ธันวาคม ได้มีการทำสนธิสัญญาเป็นพันธมิตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นให้เอกราช อธิปไตย และเอกราชซึ่งกันและกัน หากมีการพิพาททางทหารเกิดขึ้นในฐานะประเทศพันธมิตรต้องให้ความสนับสนุนทางการเมือง เศรษฐกิจ และทางทหาร ตามที่ปรากฏในเอกสาร A, 7, 0, 0 9-3-1 กระทรวงการต่างประเทศ : สนธิสัญญานี้มี "ภาคผนวกลับ" และญี่ปุ่นควรจะให้ความร่วมมือเพื่อให้ "ไทย" ได้รับดินแดนที่เสียไปคืน (เอกสารเดียวกัน Thaemsuk 1978 : 8) นี่เป็นการล่าว่ำ การเรียกดินแดนคืนดินแดนคืน ที่ปรากฏใน ข้อที่ 2 ที่ญี่ปุ่นได้เสนอในวันที่ 8 ธันวาคม

ในเวลานั้น รัฐบาล ได้ตกอยู่ในมือของทหารญี่ปุ่น ทหารญี่ปุ่นยังได้ยึดครองมาลาญอยู่ในสภาพที่สามารถเอาดินแดนที่ไทยเสียไปคืนให้ไทยได้ทุกขณะ แต่ญี่ปุ่นไม่ได้ทำเช่นนั้นจริง ๆ ฝ่ายไทยก็ไม่ได้แสดงความปรารถนาจะเอาดินแดนคืนสนธิสัญญานี้เป็นสนธิสัญญาที่ทำให้ไทยกับญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน มีการลงนามอย่างเป็นทางการที่หน้าพระแก้วมรกต ในวัดพระแก้ว ซึ่งไม่เคยมีในประวัติศาสตร์เช่นกัน เหตุผลที่ทำเช่นนั้นก็คือ หลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งเป็นที่ปรึกษาสำคัญของ จอมพล ป. ในสมัยนั้นได้ให้ข้อคิดเห็นว่า "จึงจะให้ญี่ปุ่นมั่นคงต่อสัญญา เฉพาะอย่างยิ่งถือการเคารพเอกราช อธิปไตยของเรา และทำอย่างไรจึงจะให้ญี่ปุ่นไม่มาขอเปลี่ยนในอีก 3 วันข้างหน้า อย่างที่เขาขอเปลี่ยนความตกลงวันที่ 8 ธันวาคม เพราะถ้าเขาขอเปลี่ยนอีกก็คงเปลี่ยนในทางที่เลวร้ายแก่เรายิ่งขึ้นอีก เราไม่มีใครจะดวงอำนาจญี่ปุ่น เราไม่มีอะไรจะบังคับญี่ปุ่นให้มั่นคงต่อสัญญา แต่ญี่ปุ่นเป็นชาติที่นับถือพิธีการ ถ้าทำอะไร เป็นพิธีกับญี่ปุ่นจะช่วยให้มั่นคงขึ้นบ้าง อันนี้ญี่ปุ่นอาจตนเป็นพุทธศาสนิกชน.... ถ้าได้ลงนามสัญญานี้ต่อหน้าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จะเป็นเครื่องผูกมัดดีกว่าอย่างอื่นที่จะให้ญี่ปุ่นเคารพในสัญญา เราได้บอกแก่ญี่ปุ่นว่าพระพุทธปฏิมากรแก้วมรกตนั้น ไม่ใช่สมบัติของแดนไทย ชาวเขมรชาวฝู้งชายแม่น้ำโขง ชาวพม่า และชาวอินเดียนับถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ยิ่ง เราจัดการให้ชาวพม่า และชาวอินเดียนหลายคนเข้าไปนมัสการพระพุทธปฏิมากรแก้วมรกต ให้ญี่ปุ่นเกิดความยำเกรงว่า ถ้าตนละเมิดเอกราช และอธิปไตยของไทยให้เป็นการผิดสัญญาที่ทำกันไว้ต่อหน้าพระพุทธปฏิมากรแก้วมรกตแล้ว พุทธศาสนิกชนทั่วอาเซียนจะเกลียดชังญี่ปุ่น"

(Wichitwatthakan 1950 : 252 - 254) ฝ่ายญี่ปุ่นเองก็มีความเห็นที่สอดคล้องกับข้อเสนอลักษณะว่า "ฝ่ายญี่ปุ่นต้องการแน่ใจว่ารัฐบาลไทยจะเคารพด้วยน้ำใสใจจริง จึงขอให้พิธีลงนามกัน

ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามต่อหน้าพระพุทธปฏิมากรพระแก้วมรกต" (Anan 1957 (2) : 334) เราไม่ทราบว่ ความคิดที่ว่า จะให้มีการสาบานต่อหน้าพระพุทธรูปใด แสดงความรู้สึกศรัทธาของประชาชนไทย หรือผู้ปุ่นมากกว่ากัน แต่ทำให้เรารู้สึกว่า เป็นการลงนามที่ต่างฝ่ายต่างไม่วางใจกันและกัน หลังจากลงนามในสนธิสัญญาแล้ว ก็มีการจัดตั้งหน่วยงานที่เรียกว่า "คณะกรรมการผสมไทยผู้ปุ่น" ที่กรุงเทพฯ และภูมิภาคที่มีทหารผู้ปุ่นประจำการอยู่ เพื่อเป็นหน่วยงานติดต่อกันระหว่างไทยผู้ปุ่น "คณะกรรมการผสมไทยผู้ปุ่น" ได้เปลี่ยนชื่อเป็น "กรมประสานงานพันธมิตร" และเนื่องจากกรณีนี้ ได้มีการรับฟังการฟ้องร้องเกี่ยวกับการอาละวาดหรือพฤติกรรมที่ไม่ดีบางอย่างของทหารผู้ปุ่น จนทั่วไปจึงเรียกกรณีนี้ว่า "กรมต่อต้านผู้ปุ่น" ซึ่งผิดจากความหมายเดิมไปโดยสิ้นเชิง

ในวันที่ 25 มกราคม 1942 ไทยได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ อเมริกา โดยอ้างว่า อังกฤษนั้นเคยได้เขมือบดินแดนไทยไปส่วนหนึ่ง ทั้งยังเคยกดดันการเมืองและเศรษฐกิจของไทย ส่วนอเมริกาเคยขัดขวางพฤติกรรมของไทยในกรณีพิพาทชายแดนแหลมอินโดจีน ระเบียบการส่งเครื่องบินและอาวุธที่ไทยสั่งซื้อตอนที่เกิด "วิกฤตการณ์สยาม" ในปี 1893 นั้น ไทยได้ขอร้องให้อเมริกายุติต่ออเมริกาปล่อยให้ไทยเผชิญชะตากรรมเอง (Thiamchan 1976 : (2) 270) ทั้งยังยกเหตุผลที่กองทัพพันธมิตรได้ทิ้งระเบิดในประเทศไทยด้วย ยิ่งไปกว่านั้นในแถลงการณ์ของรัฐบาลยังระบุว่า ในวันที่ 8 เดือนธันวาคม ถึงวันที่ 20 มกราคมนั้น ไทยถูกทิ้งระเบิดถึง 30 ครั้ง ถูกจู่โจมทางบก 37 ครั้ง ทำให้ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้รับความเสียหาย (9)

จอมพล ป. เคยกล่าวที่ประชุมคณะรัฐมนตรีตอนจะรับข้อเสนอกับผู้ปุ่นว่าจะปล่อยตามผู้ปุ่น 100 เปอร์เซนต์ แต่ในบันทึกส่วนตัวของ จอมพล ป. นั้น มีข้อความเกี่ยวกับกอมประกาศสงครามดังนี้ "ประมาณกลางเดือนมกราคม 1942 ทางผู้ปุ่นจะเป็นทางทหารหรือพลเรือนจำไม่ได้ ไ้มาแสดงความไม่พอใจที่เรายังไม่ประกาศสงคราม เมื่อเป็นมิตรรวมกันทางผู้ปุ่นประกาศไปแต่ตน ทางไทยจนเวลาล่วงมานานก็ยังไม่ประกาศสงคราม แสดงว่าไม่จริงใจ (ไมฮินเชียร์) ผู้ปุ่นว่าการรบของเขาเกินหน้าไปมาก เขาเป็นห่วงเขตหลัง เวลานั้นกองทัพไทยมีหลายอย่างที่ยังเป็นปกติอยู่มาก แต่ฝ่ายสหประชาชาติก็ได้มาโจมตีรุนแรงแล้ว การประกาศสงครามอาจจะทำให้ประชาชนคนไทยเข้าใจผิดไปได้จริง ๆ ข้าพเจ้าจึงรับไว้พิจารณาด้วยดี โดยเห็นว่ามีส่วนรวมกันแล้วก็จะเพียงพอ" (Anan 1975 : (2) 339 - 340) ถ้าเทียบความลังเลใจของจอมพล ป. แล้ว หลวงวิจิตรวาทการมีท่าทีที่กระตือรือร้นกว่ามาก เขาเป็นผู้ร่างคำแถลงของรัฐบาล

ที่ประกาศในวันที่ 8 ธันวาคม เขาเป็นผู้ประกาศคำแถลงของรัฐบาลทางวิทยุที่ผ่านกรมประชาสัมพันธ์ (Thaomsuk 1978 : 13) และด้วยความตั้งใจ เขายังส่งบทความไปให้ SHONAN SHIMBUN และMALAI SIMPO ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษซึ่งดำเนินการโดยญี่ปุ่น (เพ็ญอ้าง หน้า 12 - 13)

ก่อนหน้าประกาศสงคราม จอมพล ป.ได้ทำการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี จอมพล ป. ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในเวลาเดียวกัน นายดิเรก ชัยนาม ซึ่งต่อมาได้เป็นทูตไทยประจำญี่ปุ่นนั้น ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ หลวงวิจิตรวาทการก็ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเช่นกัน นอกจากนี้ จอมพล ป.ยังดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ส่วนหลวงพรหมโยธีซึ่งเดิมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ลดตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง นายปรีดีซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนั้นได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนดินแดนเจ้าพระยามรราชที่ถึงแก่อสัญกรรม ส่วนตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงการคลังนั้นก็แต่งตั้งให้ พระบริรักษ์ทูตกิจซึ่งเดิมเป็นรัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐกิจที่ฝากใฝ่ญี่ปุ่นดำรงตำแหน่งแทน การที่จอมพล ป. รวบตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและกลาโหมไว้นั้นก็เพื่อความคล่องตัวในการติดต่อกับฝ่ายญี่ปุ่น เกี่ยวกับกรณีที่น่ายปริศนาที่ถูกลบออกจากตำแหน่งนั้น นายปรีดีคิดว่าเป็นเพราะเขาไม่เห็นด้วยกับการเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น จึงถูกย้ายไปกินตำแหน่งที่ไม่มีอำนาจทางรัฐบาลก็ได้ (Pridi 1972 : 56) แต่เขาก็ได้รับการบอกเล่าจากจอมพล ป.ว่าเป็นเพราะได้รับแรงกดดันจากฝ่ายญี่ปุ่น (เพ็ญอ้าง หน้า 55) สรุปแล้วก็คือมีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีเพื่อให้มีลักษณะฝักใฝ่กับฝ่ายญี่ปุ่นเพื่อจะได้นำไปสู่การประกาศสงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ในการประกาศสงครามต้องมีการลงนามโดยผู้สำเร็จราชการ 3 ท่าน จึงจะมีผลบังคับใช้มีนายปรีดีเท่านั้นที่ไม่ได้ลงนามในคำประกาศเพราะเดินทางไม่ทางจังหวัด พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพยามายา ได้ออกแถลงการณ์ประกาศสงครามซึ่งปรากฏชื่อปรีดีโดยไม่มีลายเซ็น (Thawi 1970 : 205) นายปรีดีซึ่งคัดค้านเรื่องนี้มาแต่แรกจึงได้ปลีกตัวออกจากเหตุการณ์ครั้งนี้ทันทีที่สงครามยุติ นายปรีดีได้ออก "แถลงการณ์สันติภาพ" ด้วยชื่อของเขาเองซึ่งเหลือผู้สำเร็จราชการ คือนายปรีดีท่านเดียวในตอนนั้น⁽¹⁰⁾ ว่า "การประกาศสงครามในวันที่ 25 มกราคม

---

¹⁰ ขณะนั้นคือ กรมโฆษณาการ

ปี 1942 ที่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ลงนามเพียง 2 ทาน จากคณะผู้สำเร็จราชการซึ่งมี 3 ทานนั้นเป็นคำประกาศที่ชื่อว่าโมสะ (เพ็ญอาจ หน้า 212)

ในวันที่ 6 มีนาคม 1942 จอมพล ป. ได้จัดตั้งคณะรัฐมนตรีอีกครั้งโดยให้เหตุผลว่า นโยบายที่ดำเนินมาตั้งแต่วันที่ 26 ธันวาคม 1938 เป็นนโยบายที่ล้าสมัย ไม่ควรนำมาปกครอง ประเทศอีก

5. ปฏิวัติวัฒนธรรมสมัยสงคราม

ในวันขึ้นปีใหม่ของปี 1942 พลโทอิโสะกะผู้บัญชาการทหารญี่ปุ่นประจำประเทศไทยได้มีคำสั่งถึงประชาชนไทยทางวิทยุ โดยกล่าวถึงความชอบธรรมในการทำสงครามมหาเอเซียบูรพา ทั้งยังได้เน้นว่า "TAIKOKU" (ประเทศไทย) เป็น TAIKOKU (ประเทศไทย, ประเทศมหาอำนาจ) อยากให้รับผิดชอบส่วนหนึ่งในการสร้างมหาเอเซียบูรพา (MT 2.2 6/10) คำสั่งได้มีการพิมพ์เป็นภาษาไทยและมีการขีดเส้นใต้ขอความที่สำคัญ ๆ ส่วนที่ขีดเส้นใต้ก็คือ ประเทศไทยเป็นประเทศไทย (มหาอำนาจ) ทหารญี่ปุ่นเคารพอธิปไตยและเกียรติศักดิ์ของไทย ญี่ปุ่นจะสนับสนุนการพัฒนาประเทศไทย การสร้างชาติให้เป็นมหาอำนาจและชาติที่มีความมั่นคงเท่าที่จะทำได้ และด้วยความร่วมมือของไทยญี่ปุ่น จึงสามารถทำสงครามในทุกวันนี้ได้ เป็นต้น

ส่วนจอมพล ป. ก็ได้มีคำสั่งถึงนายทหาร และทหารหาญของญี่ปุ่นในวันเดียวกันนี้ใจความว่า "การเข้ามาประจำการในประเทศไทยของทหารญี่ปุ่นนั้นได้ก่อให้เกิดปฏิกริยาในหมู่ประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งยังก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในรูปแบบต่าง ๆ นานาประการ แต่ทั้ง 2 ฝ่ายได้พยายามทำความเข้าใจกันและกันจนสามารถจัดความระแวงสงสัยและกระชั้นมิตรภาพ ทั้ง 2 ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ความประสงค์ของญี่ปุ่นก็คือ คือเอาประเทศไทยเป็นประเทศเอกราช ประเทศไทยประเทศหนึ่งในเอเซียมีความประสงค์ช่วยแบ่งภาระในการพัฒนาประเทศและนำความรุ่งเรืองมาสู่ทวีปเอเซีย" (อ้างแล้ว) คำว่า "สร้างชาติ" นั้นเป็นคำที่มีการอธิบายถึงในการปราศรัย วันที่ 24 มิถุนายน 1941 ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเปลี่ยนแปลงการปกครองว่า "คำว่าสร้างชาตินั้นเป็นคำสั้น อันใดละความหมายไว้ให้เข้าใจกันมากกว่าตัวอักษรสองพยางค์ที่ปรากฏอยู่... แท้จริงความหมายของการสร้างชาตินั้นมีว่า ชาติไทยมีอยู่แล้วแต่สถานะบางอย่างของชาติยังไม่ขึ้นถึงระดับสมความต้องการของประชาชาติไทย เราจำเป็นต้องพร้อมใจกันสร้างเพิ่มเติมให้ดีขึ้นกว่าเดิม ช่วยกันปรับปรุงไปจนกว่าเราทุกคนจะพอใจหรืออย่างน้อยก็ใคร่ระดับเสมออารยะประเทศ"

(Thiamchan 1978 : 162) จอมพล ป.ได้ใช้คำว่า "รัฐนิยม" เพื่อสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับประเทศชาติแก่ประชาชนไทย หลวงวิจิตรวาทการซึ่งถนัดในการขีด ๆ เขียน ๆ ก็ได้ทรงนิยายและละครรักชาติไว้มากมาย ความสำคัญในการเป็นมหาอำนาจที่สืบเนื่องมาจากการได้รับดินแดนคืนจากอาณานิคมฝรั่งเศสจากความรู้สึกของผู้เขียนในครั้งนั้นจากการทำสนธิสัญญาพันธมิตรกับญี่ปุ่น และจากการประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกา ทำให้เข้าใจว่าตัวเองเท่าเทียมกับมหาอำนาจมากกว่าประเทศเล็กที่ถูกคุกคามอย่างที่เคยเป็นมา ดังนั้นจอมพล ป.จึงมีความเห็นว่าจากนี้ไปประชาชนควรมีชีวิตความเป็นอยู่ และความประพฤติที่สมกับเป็นประชาชนของอารยประเทศ กองทัพอากาศซึ่งมาจาก ๒ เรขประเทศในเอเชียก็ได้มาประจำการอยู่ที่ประเทศไทย จะให้เขาเห็นว่าไทยเป็นประเทศป่าเถื่อน คนไทยเป็นคนต่ำต้อย และเป็นที่น่าดูถูกไม่ได้ ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 1939 จอมพล ป.ได้ปรารภว่า "เราจำเป็นต้องมีวัฒนธรรมให้เสมอกับชาติอื่น ๆ ถ้าไม่เช่นนั้นจะไม่มีใครอยากมาติดต่อค้าขาย หรือถ้ามาติดต่อด้วยก็มาในฐานะที่เป็นผู้มีความเจริญมากกว่าเรา กระทบทำให้เราเป็นชาติที่ปาราตจากเกียรติยศอยู่ในฐานะที่ต่ำต้อย และในที่สุดก็จะต้องถูกบังคับให้อยู่ในอำนาจ แต่ถ้าวัฒนธรรมดีเท่ากันเราก็สามารถจะรักษาเกียรติศักดิ์ความเป็นเอกราช และทุกสิ่งทุกอย่างของเราไว้ได้....." (Thaemsuk 1979 : 142 - 143) ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการรณรงค์ทางด้านวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นอารยประเทศให้ประชาชนแต่งกาย เช่นเดียวกับผู้ชนในอารยประเทศต่าง การสิ่งใดที่ขัดต่ออารยธรรมและวัฒนธรรมก็ยกเลิกเสีย ขนบธรรมเนียมและระบอบที่ไม่สมเหตุสมผลก็ยกเลิกเช่นกัน เรียกร้องให้ประชาชนสร้างชาติให้เป็นสมัยใหม่ ให้ประชาชนเป็นคนขยันขันแข็งและมีวินัย

ในส่วนที่เกี่ยวกับการแต่งกายนั้น ได้มีประกาศการแต่งกายของประชาชนลงรัฐนิยมนับที่ 4 ในวันที่ 25 มกราคม 1941 ว่า "การแต่งตัวที่เรียบร้อยนั้นให้สวมใส่เครื่องแบบ จะเป็นชุดสากลหรือไม่ก็ชุดประจำชาติ จะนุ่งแตงก่องหรือผ้าขาวม้าพื้นเดียวในการแต่งตัวไม่ได้" จอมพล ป.ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า "การแต่งตัวให้เรียบร้อยถูกแบบอารยะและผู้หญิงต้องสวมหมวก เรื่องหมวกนี้เป็นเรื่องที่สำคัญจริง ๆ เพราะเป็นการสร้างชาติอย่างหนึ่ง ทำให้ประเทศอยู่ในระดับเสมออารยประเทศ และรักษาเอกราชของชาติไว้วัฒนาสืบไป" (Thaemsuk 1978 : 51) จอมพล ป.ได้จริงจังกับการสวมหมวกในช่วงนี้ว่าจะทำให้ประเทศเป็นอารยประเทศและประเทศเอกราชเวลานี้ทุกคนจะต้องสวมหมวก นอกจากการแต่งกายแล้วในที่ประชุมให้แสดงความดีใจด้วยการตบมือ (ธรรมเนียมไทยแสดงความพอใจด้วยการกระดกลิ้น) เวลารับประทานอาหารใช้ช้อนส้อม ห้ามใช้มือ

ให้เล็กที่สุด ให้มีการแปร่งพันทุกวัน ให้ใช้ชีวิตประจำวันที่มีระเบียบวินัย ให้ทานอาหาร 3 มื้อ ในแต่ละวัน นอกจากนี้ให้ยกเลิกฐานันดรศักดิ์ ในวันที่ 15 พฤษภาคม 1942 (เพ็ญอ้าง หน้า 61) ที่ถือปฏิบัติกันมาในอดีต⁽¹¹⁾ เพราะอารยประเทศนั้นผู้คนต้องเท่าเทียมกัน

นอกจากนั้นเห็นว่า "สตรีคือมารดาของคนไทยทั้งหมด" จึงได้ให้ลัทธิสตรีเท่าเทียมบุรุษ เรียกร้องให้มีการเคารพมารดา ในวันที่ 14 กรกฎาคม 1942 ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเกิดของจอมพล ป. ได้มีการจัดตั้งกองทหารสตรี และสร้างโรงเรียนนายร้อยสตรี (เพ็ญอ้าง หน้า 65 - 66) นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงการสะกดภาษาไทย เพื่อยกเลิกการใช้คำที่ฟังเสียงที่ไม่มีเหตุผลออก ในการตั้งชื่อของตัวเองให้ตั้งชื่อที่บอกเพศของตัวเอง แต่จอมพล ป. ก็ได้เจริญรอยตามฝรั่งอย่างเดี่ยวเท่านั้นยังได้มีการจัดตั้งคณะดนตรีที่ประกอบด้วย เครื่องดนตรีของไทย และก่อตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร ในปี 1943 เพื่อผลิตศิลปินแขนงต่าง ๆ และดำรงไว้ซึ่งนาฏศิลป์ของไทย ทั้งยังได้นำการระบำรำฟองของอีสานซึ่งเรียกว่า "รำวง" มาเผยแพร่ในกรุงเทพฯจนเป็นที่นิยม ในวันที่ 28 ตุลาคม 1942 ได้ก่อตั้ง "สมาคมวัฒนธรรมญี่ปุ่น" (ต่อมาเป็นสมาคมวัฒนธรรมไทย - ญี่ปุ่น) ตามข้อตกลงว่าด้วยวัฒนธรรมไทย - ญี่ปุ่น เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมญี่ปุ่น (อาจมีความรู้สึกต่อต้านอยู่บ้าง)

ในด้านวัฒนธรรม หลังจากประกาศกฎหมาย "ว่าด้วยวัฒนธรรมประชาชาติ พ.ศ. 2485" และได้ทำการก่อตั้ง "สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ" ขึ้นในเดือนกันยายน 1942 ได้ให้คำจำกัดความคำว่า "วัฒนธรรม" ว่าเป็น "ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน" (Rong 977 : 189) เป็นหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ค้นคว้าปรับปรุง แก้ไข ขนบธรรมเนียมของประชาชน รวมทั้งเผยแพร่วัฒนธรรมสู่ประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นหน่วยงานให้ประชาชนมีวัฒนธรรมอันหนึ่งอันเดียวกันมากยิ่งขึ้น คำว่า "วัฒนธรรม" จึงเป็นคำติดปากของผู้คนกลายเป็นคำหยอกล้อของคนไทย เมื่อเห็นสุนัขปัสสาวะโดยยกขาข้างหนึ่ง ก็จะบอกว่าสุนัขตัวนี้ "ไม่มีวัฒนธรรม" ในก่อนหน้าที่ จอมพล ป. ลาออกจากตำแหน่ง 3 เดือน ได้มีการบัญญัติ และประกาศ "วีรธรรมของชาติไทย" ในวันที่ 2 พฤษภาคม 1944 ว่า "เพื่อให้มีวินัยที่เหมาะสมสำหรับประชาชนที่มีวัฒนธรรมอันสูงส่ง" (เพ็ญอ้าง หน้า 192)

1. คนไทยจะต้องรักชาติยิ่งกว่าชีวิต
2. ไทยเป็นนักรบชั้นเยี่ยม
3. ไทยเป็นชาติที่ติดต่อมิตร และรายที่สู้รบกับศัตรู
4. ไทยเป็นชาติบูชาพุทธศาสนายิ่งชีวิต
5. ไทยเป็นชาติปากกับใจตรงกัน
6. ไทยเป็นชาติรักสงบ
7. ไทยเป็นชาติซื่อสัตย์ และกตัญญู
8. ไทยเป็นชาติขยันในการอุตสาหกรรม
9. ไทยเป็นชาติเพาะปลูกอาหารไว้กินเอง
10. ไทยเป็นชาติสะสมรศกไว้ให้ลูกหลาน
11. ไทยเป็นชาติชอบอยู่ดีกินดี
12. ไทยเป็นชาติชอบแต่งตัวดี
13. ไทยเป็นชาติยกย่องเด็กหญิง และผู้หญิง
14. ไทยเป็นชาติว่าตามกัน และตามผู้นำ

ทั้ง 14 ข้อ ที่ว่าด้วยการฝึกฝนทางด้านจิตใจดังกล่าวมานี้ เป็นการปฏิบัติวัฒนธรรม เพื่อการสร้างชาติในสมัยสงคราม ข้อสุดท้ายซึ่งเป็นข้อที่ว่า ให้เชื่อผู้นำนั้นเป็นข้อที่จอมพล ป. เติม เข้าไปเอง ผู้นำที่หมายถึงจอมพล ป. เอง ตามที่นักวิจารณ์ไทยวิเคราะห์ คือ เป็นข้อยืนยันที่ว่า จอมพล ป. เป็นเผด็จการ เช่นเดียวกับฮิตเลอร์ในเยอรมัน และมุสโสลินีในอิตาลี ในสมัยสงคราม มีคำขวัญกล่าวกันว่า "เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย" "ความปลอดภัยของชาติอยู่ที่เชื่อผู้นำ" มีคำขวัญเกิดขึ้น มากมายที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเผด็จการของจอมพล ป. (Thaemsuk 1978 : 45 - 46) เล่ากันว่าจอมพล ป. ชอบอ่านชีวประวัติของนโปเลียน ก็คงเป็นคนที่เขาคลองไกลสมัยเรียนอยู่ที่ฝรั่งเศส (Ray 1972 : 75) แต่คำขวัญต่าง ๆ ที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ได้ถูกปลดไปจากหน้าหนังสือพิมพ์ ในวันที่ 25 มีนาคม 1943 (Anon 1975 : (3) 88) ซึ่งเป็นการลงคำขวัญได้เพียง 1 ปี การลงคำขวัญเป็นการเสริมคำพูดของจอมพล ป. ที่ได้กล่าวกับที่ประชุมคณะกรรมการว่า "การเป็น ประเทศที่มีทหารนิยมนี้ จำเป็นจะต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง" แต่ผลปรากฏว่า ในเวลาเพียง 1 ปี จอมพล ป. ดำเนินนโยบายหดจากเดิมราวหน้ามือเป็นหลังมือ

6. การเตรียมตัวในการต่อต้านญี่ปุ่น

วันที่ 31 ธันวาคม 1942 ญี่ปุ่นตัดสินใจทิ้งเกาะกัวดาลคาแนล (GUADALCANAL) เป็นการพลิกโฉมหน้าสงครามแปซิฟิก ในเวลาเดียวได้เกิดกรณีบ้านโป่งในประเทศไทย

ญี่ปุ่นได้ตั้งกองบัญชาการที่กาญจนบุรี ในเดือนตุลาคม 1942 กองกำลังซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของกองกำลังรถไฟหน่วยที่ 9 ที่ทำหน้าที่ควบคุมการก่อสร้างทางรถไฟสายมรณะ ได้เกิดการยิงกันกับตำรวจบ้านโป่ง จังหวัดกาญจนบุรี สาเหตุของการยิงกันสืบเนื่องมาจากทหารญี่ปุ่นเลบลู พระไทย (Nishino 1978 : 140 - 141) บวกกับความไม่พอใจของฝ่ายไทย ที่รัฐบาลไทยจะต้องให้ญี่ปุ่นกู้ยืมเงิน 20 ล้านบาท เพื่อใช้สำหรับการสร้างทางรถไฟที่ฝ่ายไทยไม่ได้รับประโยชน์เลย (Thani 1979 : 127) ทั้งยังต้องจัดหากรรมกรไปช่วยก่อสร้างในครั้งนั้น จอมพล ป. ได้ให้ความสนใจเหตุการณ์ครั้งนี้เป็นอย่างมาก มีการสั่งไม่ให้ทหารไทยเข้าใกล้ที่ประจำการของญี่ปุ่นที่บ้านโป่ง ในวันที่ 21 ธันวาคม ทั้งยังสั่งให้กองกำลังย้ายออกจากบ้านโป่ง นอกจากนี้ ยังมีใครหลายคนเลยแจ้วว่าอย่าไปสืบสาวเรื่องราวว่า ใครผิดใครถูกประเทศเล็ก ๆ อย่างเราให้อดกลั้นเอาไว้ (Anan 1975 : (3) 279) ฝ่ายญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญต่อเหตุการณ์ครั้งนี้เช่นกัน มีการปรับปรุงกองกำลังญี่ปุ่นในไทย แต่งตั้งให้ พลตรีนาคามูระ เป็นผู้บัญชาการสูงสุดแทน พลตรีนาคามูระ ได้มารับตำแหน่งดังกล่าว ในวันที่ 9 เดือนกุมภาพันธ์ในปีต่อมา แต่ในกรุงเทพฯ นั้นกำลังมีข่าวลือเกี่ยวกับการต่อต้านญี่ปุ่น ทั้งยังเห็นว่าการเคลื่อนกำลังของฝ่ายไทยเป็นการเตรียมการ เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว เพื่อแกข่าวลือ จอมพล ป. จำต้องแถลงในวันที่ 5 เดือนกุมภาพันธ์ว่า "การที่ฉันโยกย้ายกำลังและคลังบาง เป็นการเพื่อหลบภัยทางอากาศ และเพื่อติดตามการก้าวไปข้างหน้าของท.พ่ายัพเท่านั้น" (เพ็ญอ้าง : (3) 293)

คำอธิบายของจอมพล ป. นั้นเป็นความจริง แต่ข่าวลือนั้นก็มีส่วนจริงอยู่เหมือนกัน ในวันที่ 25 เดือนมกราคม มีการขับไล่ชาวต่างประเทศจากเชียงใหม่ ลำปาง เชียงราย แพร่ ลำพูน อุตรดิตถ์ ซึ่งอยู่ทางเหนือของไทย (เพ็ญอ้าง : (3) 544)⁽¹²⁾ สถานทูตญี่ปุ่นตำริจะชื่อหรือเข้าวังของเจ้าเมืองเชียงใหม่เพื่อเปิดเป็นกงสุลญี่ปุ่น เกี่ยวกับเรื่องนี้ จอมพล ป. ได้มีคำสั่งให้รัฐบาลรีบชื่อไวคอน ทั้งยังได้มีคำสั่งให้สำรวจที่ดินที่ญี่ปุ่นคิดจะซื้อในทางเหนือของไทยด้วย (เพ็ญอ้าง : (3) 79) การเสริมกำลังรบทางเหนือของไทยก็เท่ากับเป็นการสอดคล้องความเคลื่อนไหวของทหารและคนญี่ปุ่นในทางเหนือ เป็นกลยุทธ์ในการต่อต้านญี่ปุ่นซึ่งกำลังจะมาถึง

ท่าทีของจอมพล ป. ได้เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด มีการแต่งตั้งนายปรีดีซึ่งเป็นฝ่ายต่อต้าน ญี่ปุ่นเป็นที่ปรึกษาทางกฎหมาย ประจำกองบัญชาการทหารสูงสุดในวันที่ 30 มีนาคม (เพ็ญอ้วง : (3) 88)

ในวันที่ 14 กรกฎาคม ซึ่งตรงกับวันเกิดจอมพล ป. นั้น จอมพล ป. เองได้กล่าวว่า "สำหรับปีนี้ เนื่องจากเป็นยามสงครามขาดยานพาหนะไปมา และข้าวของแพงมาก ฉะนั้นเพื่อการประหยัดจึงไ้งดการรับรองและเยี่ยมเยียนเสด็จสิ้น" (เพ็ญอ้วง : (3) 269) ซึ่งแตกต่างจาก ปีที่แล้วที่มีการฉลองอย่างมโหฬาร ทางญี่ปุ่นเองก็สังเกตเห็นว่า จอมพล ป. เปลี่ยนจากการให้ความร่วมมือ เป็นอย่างดี มาเป็นการไขว่คว้าหาความร่วมมือ ทั้งยังหลีกเลี่ยงการพบปะกับฝ่ายญี่ปุ่นด้วยหมายกำหนดการที่ จอมพล ป. จะไปพบนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น พลเอกโทโจฮิเดกิ ที่สิงคโปร์ (ตอนนั้นชื่อว่า SHONAN) โดยที่ไม่ต้องให้นายพลโทโงมาเวะเมืองไทยนั้นได้เปลี่ยนไป นายพลโทโงได้แวะกรุงเทพฯ ในวันที่ 3 กรกฎาคม และเข้าพบจอมพล ป. ในวันรุ่งขึ้น ประกาศว่า "จะกระชับมิตรภาพทั้ง 2 ให้นั่นแน่นยิ่งขึ้น และจะแบ่งดินแดนบางส่วนของเราเลเซียและรัฐฉานให้แก่ไทย กล่าวคือเป็นการคืนรัฐเกตะ (ไทรบุรี) รัฐลันตัน รัฐรงกานู และรัฐปะลิสของมาเลเซีย ซึ่งเคยเป็นของไทยให้แก่ไทยและจะแบ่งเชียงตุง เมืองพานในรัฐฉานให้แก่ไทย รัฐฉานเป็นทางผ่านที่จะไปสู่ยูนาน ชาวฉานก็เป็นเผ่าหนึ่งของไทยฉะนั้นรับเอาดินแดนส่วนนี้ก็คงไม่มีปัญหาแต่อย่างใด แต่ 4 รัฐในมาลาญนั้นติดกับมาเลเซีย ที่อยู่ในการยึดครองของญี่ปุ่น ทั้งเชื้อชาติและวัฒนธรรมก็แตกต่างจากของไทย แทนที่จะเป็นเรื่องนำ ยินดีกลับนำปัญหามาสู่ไทย นอกจากนั้นไทยมีประสบการณ์ที่ญี่ปุ่นช่วยยุติข้อพิพาทชายแดนกับอินโดจีนที่เป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสนั้น ญี่ปุ่นได้เสนอขอกู้เงินจำนวนมหาศาลจากไทย กล่าวคือ ในการกู้ยืมครั้งที่ 4 (เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 1943)⁽¹³⁾ เป็นจำนวนเงิน 87,400,000 บาท (ดู Thani 1979 : 139) หลังจากการเจรจาในวันที่ 31 กรกฎาคม ให้เหลือแค่ 60 ล้านบาท ซึ่งเกือบจะเป็นครึ่งหนึ่งของงบประมาณของชาติ (งบประมาณ 1943 125,860,000 บาท)

ในวันที่ 5 พฤศจิกายน 1943 ได้มีการประชุมมหาเอเซียบูรพาที่โตเกียว จอมพล ป. นายกรัฐมนตรีของไทยได้รับเชิญให้ไปประชุม ซึ่งมีพลเอกโทโจ นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่น ประธานหวังจินเวิน แห่งรัฐบาลนานกิง จางจิ้งเซว นายกรัฐมนตรีแมนจูวู ดร. บามอร์ นายกรัฐมนตรีของพม่า ดร. ลาวเล่ห์ประธานาธิบดีฟิลิปปินส์เข้าร่วมด้วย แต่จอมพล ป. ไม่ได้เข้าร่วมประชุมโดยอ้างว่าป่วยด้วยโรคหัวใจ (Nichino 1978 : 144) ซึ่งไม่เป็นความจริง จอมพล ป. ได้ไปสำรวจนครราชสีห์มาปลายเดือนกรกฎาคม ถึงต้นเดือนสิงหาคม เพื่อเตรียมย้ายเมืองหลวงหากเกิด

วิกฤตการณ์ (Anan 1975:(3) 250 - 251) นอกจากนั้น ตั้งแต่วันที่ 29 สิงหาคม ถึง 4 กันยายน ก็ได้ไปสำรวจที่เพชรบูรณ์ด้วยวัตถุประสงค์เดียวกัน (เพ็ญอ้าง : (3) 422) โดยมารยาททางการทูตแล้วควรมีการเยือนตอบแทน เมื่อนายกของประเทศไทยได้เคยมาเยือนประเทศเรา แสดงว่าจอมพล ป. ไม่ได้คำนึงถึงเรื่องนี้ ทั้งไม่มีความรู้สึกอาลัยอาวรณ์ประเทศญี่ปุ่นด้วย จอมพล ป. ได้มอบหมายให้พระองค์เจ้าวรรณไวทยากรไปเข้าร่วมประชุมแทนพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรทรงปราศรัยในที่ประชุมมหาเอเซียบูรพาว่า "ความคิดเห็นของรัฐบาลแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องการเดินสงครามมหาเอเซียบูรพา และการสถาปนาวงไฟฟูรร่วมกันในมหาเอเซียบูรพานั้นเห็นว่า แนวทางที่ปฏิบัติมาแล้วเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทยนั้นเป็นการเหมาะสมดีแล้ว ก็อันพึงกระทำก็คือส่งเสริมมิตรภาพความร่วมมือ และความเข้าใจอันดีซึ่งมีอยู่แล้วโดยอาศัยสนธิสัญญาฉบับใหม่ เพื่อเป็นกำลังใจอันหนึ่งอันเดียวกันดำเนินสงครามและสถาปนาวงไฟฟูรร่วมกันในมหาเอเซียบูรพาให้บรรลุผลสำเร็จในที่สุด....." (Thani 1979 : 105) ดูเหมือนพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรเองก็ทรงตระหนักว่าเป็นการทูตเชิงการทูตที่ไม่มีความหมายแน่ชัดแต่อย่างใด และคำขวัญที่ว่า "ญี่ปุ่นผลักดันนโยบายวงไฟฟูรมหาเอเซียบูรพา" ก็เป็นคำพูดรวม ๆ ที่ไม่มีความหมายที่แน่ชัด เป็นไปในทำนองไหน ๆ ก็มาอยู่ใต้หลังตาเดียวกัน ยิ่งเป็นคำพูดที่มีความหมายกำกวม (Narathippaphongpraphan 1979 : 253) ซึ่งเป็นการวิจารณ์ความไม่กระจ่างของคำขวัญที่เป็นนโยบายของญี่ปุ่น

ในด้านไม่ให้ความร่วมมือกับฝ่ายญี่ปุ่นของไทย ยังได้ขยายวงกว้างออกไปถึงขนาดมีการควบคุมการเคลื่อนไหวกองทหารญี่ปุ่นในไทย ในวันที่ 16 พฤศจิกายน 1943 กองบัญชาการสูงสุดของไทยได้แจ้งให้ทหารญี่ปุ่นทราบว่าจะขออย่าใช้ 1. ลานพระรูปทรงมา 2. บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย 3. บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ 4. บริเวณพระบรมรูปของรัชกาลที่ 6 ในสวนลุมพินี 4 แห่งนี้ ผักซอมทางทหารหรือสวนสนาม (Anan 1975 : (3) 116) โดยให้เหตุผลว่า อาจจะกระทบความไม่พอใจของประชาชน ความจริงการฝึกซ้อมหรือสวนสนามในบริเวณพระรูปหรืออนุสาวรีย์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์สมัยใหม่ของไทยนั้น มีแต่นำผลเสียมาสู่ทหารญี่ปุ่นเพราะทำให้ความรู้สึกต่อต้านญี่ปุ่นรุนแรงขึ้น⁽¹⁴⁾ ยิ่งไปกว่านั้นการทิ้งระเบิดทางอากาศของกองทัพพันธมิตรก็มีบ่อยขึ้น จนฝ่ายไทยต้องมีสัญญาณเตือนภัยทางอากาศให้ประชาชนทราบ ในเดือนธันวาคม 1943 มีการแจ้งสัญญาณเตือนภัย 9 ครั้ง และในเดือนมกราคม 1944 มีสัญญาณเตือนภัยถึง 25 ครั้ง (เพ็ญอ้าง (3) 344) สถาบัน

รถไฟที่เชียงใหม่ และลำปาง ถูกทิ้งระเบิดจนได้รับความเสียหาย ในวันที่ 2 มกราคม (เพ็ญอ้าง (3) 363 - 364) สถานีหัวลำโพงและปริมณียกกลาง ถูกทิ้งระเบิดในวันที่ 24 มกราคม (เพ็ญอ้าง (3) 377) สถานีทูตญี่ปุ่นเองถูกทิ้งระเบิดในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ (เพ็ญอ้าง (3) 382) สัมพันธมิตร ได้ทิ้งระเบิดสถานที่ต่าง ๆ ที่ญี่ปุ่นใช้เป็นที่ปฏิบัติงาน

เนื่องจากกรุงเทพฯตกเป็นเป้าการโจมตีทางอากาศของฝ่ายสัมพันธมิตรจึงมีการเตรียมการที่จะย้ายเมืองหลวงอย่างลับๆไปยังเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นถิ่นทุรกันดารในวันที่ 11 สิงหาคม 1943 ได้มีคำสั่งเตรียมโยกย้ายรัฐบาล วันที่ 5 เดือนกันยายนได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเตรียมการโยกย้าย (เพ็ญอ้าง (3) 423) มีการเตรียมเคลื่อนย้าย ทรัพย์สินต่าง ๆ ของประเทศ มีการวางโครงการ สร้างที่เก็บน้ำมัน สถานที่ราชการ โรงพิมพ์ การสื่อสาร โรงพยาบาล หอพัก ภัตตาคาร และทางรถไฟ เป็นต้น และมีการเร่งให้การทรงพบวงกรมเตรียมการโยกย้ายในเดือนธันวาคม 1943 จากนั้นได้แต่งตั้งให้ พันเอกชวंग เชนงักคีสังครามเป็นรองนายกรัฐมนตรีไปประจำการที่เพชรบูรณ์ในเดือนกุมภาพันธ์ 1944⁽¹⁵⁾ เมื่อช่วงเข้าปี 1944 แม้ทูตญี่ปุ่นจะขอเข้าพบก็ได้รับคำตอบว่า จอมพล ป.อยู่ที่เพชรบูรณ์ ต้องประมาณตนเดือนเมษายนจึงเข้าพบได้ (เพ็ญอ้าง (3) 126) คล้ายกับว่าต้องการหลีกเลี่ยงการพบปะกับฝ่ายญี่ปุ่น

จอมพล ป. ไม่เพียงแต่หลบหน้าฝ่ายญี่ปุ่นและหลบหนีการถูกทิ้งระเบิดของฝ่ายสัมพันธมิตรเท่านั้น ยังได้มีการเตรียมการเพื่อต่อต้านทหารญี่ปุ่นอย่างลับ ๆ เดือนธันวาคม 1943 ได้แต่งตั้งให้พลโทจิระ วิชิตสังคราม เป็นแม่ทัพภาคพายัพซึ่งมีคำสั่งให้ไปติดต่อกับทหารจุงกิงที่อยู่ชายแดนมณฑลยูนนาน ด้วยเหตุนี้จึงได้ติดต่อกับฝ่ายจีนหลายครั้ง (Net 1967 : 282 - 283) แต่ถึงจะมีการเปลี่ยนตัวแม่ทัพ การติดต่อกับภายนอกก็ยังดำเนินต่อไป (เพ็ญอ้าง 283) ฝ่ายไทยได้ติดต่อกับทหารจุงกิงและทหารสัมพันธมิตรพร้อมทั้งมีตัวแทนแจ้งความประสงค์ของฝ่ายไทยให้ทราบ (เพ็ญอ้าง 301) จดหมายของพันโทหม่อมหลวงชวา กุญชร ซึ่งเป็นทูตทหารบกไทยในอเมริกา ขณะนั้นได้ประจำการอยู่ที่เมืองจุงกิง เพื่อต่อสู้กับญี่ปุ่น ได้ส่งไปถึงมือของจอมพล ป. โดยสถานทหารจุงกิง (เพ็ญอ้าง 309 - 310) ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 1944 ได้แต่งตั้งให้พลตรีอดุลยเดชจรัส เป็นตัวแทนรัฐบาลไปสำรวจภูมิประเทศที่พนมดงรัก (Anan 1975: (3) 125)⁽¹⁶⁾ ซึ่งอยู่ใกล้ชายแดนเขมร ความจริงแล้วเป็นตัวแทนฝ่ายไทยที่จะส่งไปจุงกิง

จอมพล ป. ได้วางแผนสู้รบกับญี่ปุ่นอย่างมีขั้นตอน ก่อนอื่นได้ย้ายกองพลที่ 1 ออกจากกรุงเทพฯ ไปประจำการทางด่านเหนือของกรุงเทพฯ กองพลที่ 2 ให้อยู่เป็นแนวหลังของกองพลที่ 1 ไปประจำการตามลุ่มแม่น้ำป่าสักตามจุดต่าง ๆ คือ แก่งกอย สระบุรี และท่าเรือ นอกจากนี้ยังได้วางกองกำลังเสริมกองพลที่ 1 และที่ 2 จากลพบุรีถึงชัยบาดาลและเพชรบูรณ์ ส่วนกองพลที่ประจำการอยู่ทางเหนือ ให้ทำหน้าที่ปลดอาวุธของทหารญี่ปุ่นที่ประจำการอยู่ลำปาง และเชียงใหม่ (เพ็ญอ้าง (2) 363 - 364) ตั้งแต่เดือนมกราคม 1943 เป็นต้นมา ได้เร่งการก่อสร้างเส้นทางจากแม่สาย ซึ่งติดกับพม่าไปยังเชียงใหม่ ตลอดจนถึงชายแดนจีน และเส้นทางจากเชียงรายถึงฝางรวมทั้งเส้นทางจากลำปางถึงเชียงใหม่ (เพ็ญอ้าง (3) 487 - 489) เป็นการอำนวยความสะดวกให้กองทัพของ เจียงไคเช็ค เข้ามาท่างภาคเหนือเพื่อเปิดแนวรบรวมกัน (เพ็ญอ้าง (3) 8) นอกจากนี้ในกรณีเคลื่อนกองกำลังจากทางเหนือเข้ากรุงเทพฯ นั้นก็มีการเตรียมเส้นทาง หล่มสัก - เพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นทางผ่านทางภาคตะวันออก เพื่อเป็นการตบตา กองทหารญี่ปุ่น (Net 1967 : 458) ในเวลาเดียวกันนั้นเพื่อป้องกันอาณาบริเวณลพบุรีซึ่งเป็นฐานของทหารบก ให้รอดพ้นจากการโจมตีของทหารญี่ปุ่น จึงได้มีการบูรณะพระพุทธรูปซึ่งอยู่ทางใต้ของลพบุรี ให้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อว่าญี่ปุ่นจะไม่เข้ายึดครองลพบุรี (เพ็ญอ้าง 351 - 352)

ในวันที่ 20 กรกฎาคม 1944 ได้มีการเสนอ "กฎหมายว่าด้วยการบริหารเมืองเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2487" เพื่อให้ประชุมคณะกรรมการซึ่งเป็นการเสนอโครงการให้ย้ายเมืองหลวงไปเพชรบูรณ์อย่างเป็นทางการ (Sotsai 1977 : 397) จอมพล ป.เองไม่ได้เข้าประชุมในวันนั้น แต่ได้มอบหมายให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้อธิบายรายละเอียดต่าง ๆ แต่ขอเสนอไม่ผ่านที่ประชุมเนื่องจากมีผู้ไม่เห็นด้วยถึง 45 เสียง ขณะที่ผู้เห็นด้วยมีเพียง 36 เสียง ต่อมาโครงการสร้างพระพุทธรูปซึ่งอยู่ทางใต้ของลพบุรีอันเป็นที่ประจำการของกองพลที่ 2 ในวันที่ 22 กรกฎาคม หลังจาก ฯพณฯ ประยูร ภมรมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้อธิบายหลักการและรายละเอียดต่าง ๆ แล้ว มติในที่ประชุมเช่นกัน มีผู้ไม่เห็นด้วย 43 เสียง ผู้เห็นด้วย 31 เสียง (เพ็ญอ้าง 404) ต่อมาจอมพล ป. ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ 24 กรกฎาคม เพื่อหลีกเลี่ยงการยุบสภา ซึ่งตรงกับการลาออกของคณะรัฐมนตรีพลเอกโตโจ ในญี่ปุ่นได้ 6 วัน ภายหลังการลาออกจอมพล ป. ได้พำนักอยู่ในค่ายทหารลพบุรี (Anan 1975 : (3) 579) เมื่อนายทวง อภัยวงศ์ ได้ตั้งคณะรัฐมนตรีแล้ว จอมพล ป. ถูกปลดออกจากตำแหน่ง

ผู้บัญชาการทหารสูงสุดด้วย แต่เขาก็ไม่ได้ถูกปลดออกจากทุกตำแหน่ง ในฐานะนี้การเมืองเขาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาของชาติ (Thiamchan 1978 : 415)

ในวันที่ 8 ตุลาคม 1945 จอมพล ป. ถูกจับฐานผู้ต้องสงสัยว่าเป็นอาชญากรสงคราม และถูกนำขึ้นศาลในวันที่ 16 มกราคม 1946 ถูกพิจารณาโทษฐาน 1. เป็นผู้สนับสนุนนโยบายทำสงคราม เป็นเผด็จการใช้อำนาจเช่นเดียวกับเยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่น 2. พฤติกรรมของจอมพล ป. นั้น ชัดกับนิสัยของคนไทยซึ่งไม่ชอบทำสงคราม 3. จอมพล ป. เป็นคนมักใหญ่ใฝ่สูง มีความกระหายที่จะเป็นเผด็จการมีอำนาจลึทธิซาด เป็นผู้คลั่งชาติ ใฝ่พยายามปลุกปั่นให้คณะรัฐมนตรีทำสงครามร่วมมือกับญี่ปุ่น 4. เป็นอาชญากรสงครามที่ถูกถามสันติภาพของโลก (เพ็ญอ้าง 427) แต่ว่าการพิจารณาโทษในวันที่ 23 มีนาคม 1946 นั้น เห็นว่าการพิจารณาโทษที่กระทำก่อนหน้า "กฎหมายว่าด้วยอาชญากรสงคราม พ.ศ. 2488" มีผลบังคับใช้แล้วถือว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญไทย มาตราที่ 16 ตามมาตราที่ 61 แล้วถือว่าโมฆะ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีการลงโทษย้อนหลังแต่อย่างไร จำเลยควรได้รับการปลดปล่อย และจอมพล ป. ได้รับการปลดปล่อย

หลังสงคราม จอมพล ป. ได้กลับสู่วงการเมืองอีกครั้ง และกุมอำนาจนานเกือบ 10 ปีจนกระทั่งถูกขับไล่ออกจากเวทีการเมืองในการปฏิวัติในวันที่ 16 กันยายน 1957 จอมพล ป. ได้ลี้ภัยไปยังญี่ปุ่น ในวันที่ 11 มิถุนายน 1964 ถึงแก่อสัญกรรมโดยโรคหัวใจ ในวัย 67 ที่บ้านพักส่วนตัวसानเมืองโตเกียว เป็นการปิดฉากชีวิตที่โลกโศกของเขาที่ยาวนานเกือบ 67 ปี

สรุป

มีการวิจารณ์กันว่า จอมพล ป. ในสมัยสงครามแปซิฟิก โดดเด่นความมีเกียรติสูงที่จะได้อำนาจเป็นทหารนิยมและเผด็จการ ทั้งยังมีคนให้ข้อคิดว่า เขาประสบความสำเร็จแล้วที่ใช้ทหารเป็นเครื่องมือ ซึ่งนำประเทศไทยกลับสู่ยุคโบราณ (Charnvit 1974 : 63) ถ้าพิจารณาจากช่วงในช่วงหนึ่งของจอมพล ป. แล้วก็อาจจะเป็นอย่างที่เขาวิจารณ์ แต่นั่นไม่ใช่ลักษณะทั้งหมดของจอมพล ป. เพราะ 6 ปีที่จอมพล ป. กุมอำนาจทางการเมืองนั้น ทั้งท่าทีและนโยบายของเขาได้เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งได้เปลี่ยนชื่อประเทศจากสยาม (ซึ่งมีความสำคัญกับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช) คลังโคลงฝรั่ง เอาแต่ใจตัวเอง ความรู้สึกที่เป็นประเทศคือย และชนบทรรมนิยมต่าง ๆ ที่น่าจะออกมาเป็นประเทศไทย "ไทย" นั้นเป็นความต้องการที่จะให้ลักษณะและความรู้สึกที่กล่าวมาหมดสิ้นไป เพื่อจะได้เป็นการสร้างอารยประเทศ ระบบกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ รวมทั้งต้องการสร้างความรู้สึกเป็นคนสมัยใหม่ ฉะนั้นจอมพล ป. ในช่วงนี้ก็คือเป็นผู้นิยมความทันสมัย (MODERNIST) ภายในประเทศนั้นเขาก็ได้รับอิทธิพลใหม่ของผู้คนเพื่อลิดอิทธิพลของยุโรป และอเมริกา ซึ่งเป็นวิธีการถ่วงดุลย์อำนาจกันและกันที่ปลอดภัยและรวดเร็ว ในแง่การค้าและเศรษฐกิจก็ได้บังคับกับชาวจีนเพื่อจะได้กุมอำนาจทางการค้าและเศรษฐกิจไว้ ในด้านความสำคัญการเป็นชาติของชนไทยนั้นก็ได้กระทำภายใต้ชื่อว่า "ไทย" เพื่อให้ทุกคนทั้งหลายมีความเป็นหนึ่งอันเดียวกัน ส่วนในแง่เกี่ยวกับต่างประเทศก็ได้พยายามทำลายภาพพจน์ที่เป็นประเทศระดับ 2 ความเป็นประชาชาติที่ต่ำต้อย โดยทำการปฏิวัติวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ เพื่อสร้างคนสมัยใหม่ และได้พยายามเปลี่ยนแปลงความสำคัญของประชาชน เพื่อที่จะได้เท่าเทียมกับยุโรป อเมริกา และญี่ปุ่น เขาได้ถือโอกาสที่ฝรั่งเศสยึดคืนสงครามโลกครั้งที่ 2 ในยุโรปจึงโจมตีอาณานิคมฝรั่งเศสในอินโดจีน เพื่อเรียกคืนแดนที่เสียไปคืนเป็นความพยายามที่จะยกระดับเกียรติศักดิ์ของชาติตอนเกิดสงครามแปซิฟิกนั้น จอมพล ป. เกรงว่าการที่ทหารญี่ปุ่นเข้าประจำการในประเทศไทย ไม่เพียงแต่จะทำให้ลายชื่อเสียงเกียรติยศของตัวเองในปัจจุบันทั้งยังแน่ใจว่าจะต้องเป็นที่ครหาในอนาคต จึงได้พยายามดิ้นหาวิธีต่าง ๆ เมื่อหาทางออกที่ดีกว่านั้นไม่ได้ จึงพยายามเลือกเอาวิธีทางร่วมมือกับญี่ปุ่นและได้ชนะศึกหลายครั้ง จนสามารถกู้ชื่อเสียงของตนเองได้ เมื่อทหารญี่ปุ่นตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบภายใน 1 ปี จอมพล ป. ก็ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายหันมาวางแผนสู้รบกับญี่ปุ่น ในช่วงนี้ จอมพล ป. ก็ได้พยายามสร้างความสำคัญแห่งความเป็นคนสมัยใหม่ให้แก่คนไทย การเข้าประจำการของทหารญี่ปุ่น ทำให้จอมพล ป. พยายามรวมอำนาจไว้ในตัวคนเดียว เพื่อจะได้ทำอะไรได้อย่างเด็ดเดี่ยว

เพราะเขาเห็นว่ารัฐที่เป็นทหารนิยมเท่านั้นที่ตอบโต้รัฐที่เป็นทหารนิยมได้ แต่เขาก็ไม่ได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญและยุบรัฐสภา นอกจากนั้น จอมพล ป.ไม่เคยคิดเลยว่าจะมีชะตากรรมกับญี่ปุ่น เขาพยายามหาวิถีทางที่จะให้ไทยและตัวเขาเองอยู่รอด ในแง่นี้เขาก็กลายเป็นนักฉวยโอกาสที่มีความยืดหยุ่น ความสามารถในการปรับตัวสูงและมีคุณวิเศษที่ดี เมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ทั้งภายในและภายนอกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ในแง่ความเป็นผู้นิยมความทันสมัย (MODERNISI) จอมพล ป.ก็มีผลงานหลายอย่างอาจจะมีการบางอย่างที่รุนแรงเกินไป แต่บางอย่างก็ตกทอดจนถึงปัจจุบัน การที่เมืองไทยสามารถทำให้นานาประเทศยอมรับในฐานะเป็นประเทศสมัยใหม่อย่างรวดเร็วหลังสงครามนั้น ก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากความพยายามของจอมพล ป.นั่นเอง การยกเลิกฐานันดรศักดิ์และให้สตรีมีสิทธิเท่าเทียมกับบุรุษนั้นได้กระทำก่อนหน้าญี่ปุ่นด้วยซ้ำไป จอมพล ป.ที่ต้องจบชีวิตในญี่ปุ่นในลักษณะลี้ภัยกับนายปรีดีซึ่งเป็นคู่ปรับที่ต้องใช้ชีวิตบั้นปลายในฝรั่งเศส (บทความนี้เขียนปี 1982 ก่อนปรีดีถึงแก่อสัญกรรมหนึ่งปีผู้แปล) โดยไม่มีโอกาสกลับกรุงเทพฯก็เหมือนกับถูกผ่าแผลที่กำเนิดจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่มีทางเดิน ชีวิตแตกต่างกัน ทำให้เราอดคิดไม่ไควว่า สังคมไทยอาจไม่ยอมรับลักษณะรวมบางอย่างของ 2 ท่าน การที่จอมพล ป.สามารถมีบทบาทมากมายเช่นนั้น เป็นเพราะว่ากษัตริย์ที่ยังทรงพระเยาว์ได้ประทับอยู่ต่างประเทศ แม้ในหลังสงครามที่เขาสามารถมีบทบาทได้ ก็อยู่ในช่วงที่กษัตริย์เพิ่งเสด็จกลับประเทศยังห่างเหินกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศ ส่วนนายปรีดีที่ต้องสูญเสียอำนาจนั้น เป็นเพราะสมัยเขาเป็นนายกรัฐมนตรีได้เกิดกรณีปลงพระชนม์ ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับสถาบันกษัตริย์ ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสังคมนิยมที่พบในตัวของนายปรีดี กับ ความคิดทางศาสนาพุทธนั้นได้สืบทอดต่อมา ท่ามกลางการพัฒนาปรัชญาความคิดของไทยในปัจจุบันในปี 1982 ซึ่งเป็นปีที่ 50 ของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นั้นน่าจะมีการทบทวนถึงเหล่านี้บ้าง

เชิงอรรถ

- (1) ในกรณีของบริษัทยางพาราไทยนั้น กระทรวงการค้าเป็นผู้ออกทุนครึ่งหนึ่งและ NIPPON RUBBER INDUSTRIES CO. LTD ในโตเกียว กับ THE ORIENTAL COMERCE AND INDUSTRIES CO. LTD ออกทุนอีกครึ่งหนึ่ง ผ่านตัวแทน MITSUI BUSSAN (Phenit 1978 : 121) แต่พอเกิดสงครามแปซิฟิก เครื่องจักรของผู้ลงทุนไม่ถึงบริษัทนี้ รัฐบาลไทยจึงได้ซื้อหุ้นจากผู้ลงทุน แต่สรุปแล้วมีปัญหาในการดำเนินธุรกิจ
- (2) "RATTHA" เป็นภาษาบาลี แปลว่า ประเทศ "NIYUM" มาจากคำว่า "NIYAMA" ของภาษาบาลี แปลว่า "ตกลง" แต่ใช้เป็นกริยาในภาษาไทย แปลว่า "ชอบ" หรือ "นับถือ" สมัยรัชกาลที่ 6 มีการแปลคำจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย สมัยหลวงพิบูลสงครามก็สนับสนุนให้มีการใช้คำแปล พระราชินิยมก็มีความหมายว่า สิ่งที่กษัตริย์ชอบใช้ หลวงวิจิตรวาทการซึ่งเป็นประธานในการบัญญัติคำว่า "รัฐนิยม" ได้เอาอย่างการใช้คำต่างชาติ จากสมัยรัชกาลที่ 6
- (3) สุมลชาติ สวัสดิ์กุล ซึ่งสอนประวัติศาสตร์ไทย ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เขียนบทความขนาดยาวชื่อว่า "ความหมายของสยาม" ซึ่งเป็นบทความที่ได้ตีพิมพ์ในวารสารฉบับที่ 2 ของ THAILAND RESEARCH SOCIETY (คำนี้มาจากคำว่า "SIAM SOCIETY" ต่อมาก็กลับไปใช้คำว่า SIAM SOCIETY อีก) ในปี 1942 เป็นบทความที่รวบรวมจากข้อมูลแหล่งต่าง ๆ กล่าวคือ เป็นบทความที่สนับสนุนการใช้คำว่า "สยาม" ที่ประชุมแหล่งต่าง ๆ กล่าวคือ เป็นบทความที่สนับสนุนการใช้คำว่า "สยาม" ที่ประชุมร่างรัฐธรรมนูญได้มีการถกเถียงเรื่องชื่อประเทศว่าควรจะเป็น "ไทย" หรือ "สยาม" ในวันที่ 22 มิถุนายน 1961 ผลก็คือให้ใช้คำว่า "ไทย" ด้วยคะแนนเสียง 194 ต่อ 5 การถกเถียงเรื่อง "ไทย" กับ "สยาม" ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้นถือว่ามีสาเหตุเดียวกันกับการยกเลิกวันที่ 24 มิถุนายน ซึ่งเดิมเป็นวันหยุดในฐานะวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง
- (4) ชูชาติ หมายถึง ยกของชาติ ชื่อแรกของคนทั้งสองรวมกันเป็นต้นตอ รายการนี้ให้ไว้บทบาทใหญ่หลวงในการโฆษณาประชาสัมพันธ์นโยบายของจอมพล ช. ในเวลาต่อมา

- (5) จำนวนผู้เสียชีวิต ทหารบก 94 คน ทหารเรือ 41 คน ทหารอากาศ 13 คน ตำรวจ 12 คน รวม 160 คน (Anan 1975 : (2)190)
- (6) นายทหารที่ติดตามจอมพล ป. ไปครั้งนั้น ตามเอกสารของ Flood (Flood : 1967) มี พลโทจิระ วิชิตสงคราม เสนาธิการทหารบก, พันเอกวง อภัยวงศ์ และหลวงเสรีเริงฤทธิ์ ตามเอกสารของนายประยูร ภมรมนตรี (Prayun : 1975) มี พลโทจิระ วิชิตสงคราม เสนาธิการทหารบก, พลตรีจรูญ รัตนกุล, เสรีเริงฤทธิ์ ไม่ปรากฏชื่อพันเอกวง อภัยวงศ์
- (7) เอกสารที่มีการกล่าวถึงเหตุการณ์เชมูเรอ์ปุ่นนั้น เป็นของ Flood (1976) เท่านั้น เอกสารฝ่ายไทยนั้นล้วนแต่กล่าวว่า เป็นการไปตรวจการแนวรบเท่านั้น เอกสารของ Flood นั้น โดยข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากศูนย์รวมเอกสารกรมการป้องกันประเทศ และเอกสารเกี่ยวกับประวัติการทูตของญี่ปุ่น ซึ่งอาจจะเป็นข้อมูลที่ได้รับจากการรายงานที่หาผู้ระไกรรับในคราวนั้น สมมุติฐานที่ว่า เป็นชาวโคมลอย และตัวเองจะได้ออกจากกรุงเทพฯ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ต้องออกคำสั่งต่อต้านญี่ปุ่นด้วยตนเอง แลเพื่อดวงอำนาจสถานทูตญี่ปุ่นจึงมีโอกาสเป็นไปได้อย่างมาก
- (8) การสนทนาในที่ประชุมของคณะรัฐมนตรี ที่อ้างมาได้มาจากข้อมูลที่นายปรีดีเป็นผู้รวบรวมไว้ เป็นการบันทึกความเห็นของที่ประชุมคณะรัฐมนตรีทั้งหมด เป็นข้อมูลเก็บรักษาอยู่ในหำเนียบ-รัฐบาล นักวิชาการสามารถหาอ่านได้ถ้าต้องการข้อมูลประวัติศาสตร์สมัยใหม่ เป็นความคิดเห็นต่าง ๆ ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีที่ปรากฏในบทความนี้ นอกจากบันทึกที่ประชุมปรากฏในเอกสารคนควาและข้อมูลที่ได้มาจากวิธีการดังกล่าวคือ หนึ่งในนายปรีดีที่มีความคิดเห็นบางประการที่แตกต่างกันในส่วนที่เกี่ยวกับการตีความการประชุมคณะรัฐมนตรี ในช่วงที่ญี่ปุ่นเข้ามาประจำการในประเทศไทยที่ปรากฏในชีวประวัติ 5 เล่ม ซึ่ง พลตรีอนันต์ พิบูลสงคราม ได้เขียนจากข้อมูลหลาย ๆ ฝ่าย นายปรีดีจึงได้เปิดเผยบันทึกที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 7,8 เดือนธันวาคม รวมทั้งทำเชิงอรรถ และหมายเหตุ ต่าง ๆ อย่างละเอียด เป็นการวิจารณ์ชีวประวัติจอมพล ป. พิบูลสงคราม
- (9) ในท้ายเล่มของงานเขียนและวิทยานิพนธ์ของ ดิเรก ชัยนาม, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, แดมสุข นุมนนท์ และธานี สุขเกษม นั้น มีภาคผนวกเกี่ยวกับสนธิสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกันของญี่ปุ่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และสนธิสัญญาข้อตกลงที่ฝ่ายไทยทำกับญี่ปุ่นสมัยสงคราม

ที่เป็นฉบับภาษาไทย อังกฤษ และฝรั่งเศส ซึ่งสะดวกต่อการอ้างอิง โดยเฉพาะของนายธานีนั้น ได้มีบทแปลภาษาไทยเกี่ยวกับ MESSAGE ของพลโทอิติสกะ และนายภักโศกซึ่งไม่มีในฝ่ายญี่ปุ่น แต่ว่าหนังสือประกาศสงครามซึ่งเป็นการตัดสินใจที่ใหญ่หลวงของไทย และแถลงการณ์ต่าง ๆ ของฝ่ายไทย ในช่วงนั้นกลับไม่ปรากฏตรงภาคผนวกท้ายเล่มของผู้ใดเลย มีแต่งานเขียนของเยี่ยมจันทร์เท่านั้นที่มีการลงข้อความประกาศสงครามไว้ในเนื้อเรื่อง ซึ่งทำให้เราเกิดความรู้สึกว่าการที่คนไทยไม่พยายามกล่าวถึงเรื่องนี้ เพราะเห็นว่าการประกาศสงครามกับอังกฤษ อเมริกาในตอนนั้นเป็นเรื่องอัปยศ ในงานเรียบเรียงของรอง ศยมานนท์ที่ได้รวบรวมข้อมูลสำคัญ ๆ ของประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ในสมัยปัจจุบัน ถึงจะมีสนธิสัญญาในส่วนที่เกี่ยวกับ "รัฐนิยม" จอมพล ป.ก็ตาม ก็ไม่ได้พิมพ์หนังสือประกาศสงครามไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การที่ต้องประกาศสงครามกับอังกฤษ อเมริกาถือเป็นจุดค้างพรอยที่ใหญ่ที่สุดของประวัติศาสตร์ของไทยก็ว่าได้

- (10) ในแถลงการณ์สันติภาพที่กล่าวแต่เพียงว่า เป็นพฤติกรรมที่ขัดต่อประชาชาติรัฐธรรมนูญ และกฎหมายไทย โดยไม่ได้กล่าวถึงการลงนามที่ขาดไป 1 จาก 3 ท่าน นอกจากนั้นในแถลงการณ์ครั้งนี้มีการกล่าวถึง รัฐลันตัน รัฐรงกานู รัฐเกตะ (ไทรบุรี) และรัฐปะลิตของมลายูที่ตกอยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่นมาเป็นของไทย และได้เชียงใหม่ เมืองพาน ในรัฐฉานคืนมาแต่ไม่ได้กล่าวถึงที่ได้คืนแดนส่วนหนึ่ง จากลาว และดินแดนตะวันตกของเขมร ซึ่งเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสและอินโดจีนคืนมา คงเป็นเพราะเป็นดินแดนที่ได้คืนก่อนประกาศสงคราม ทั้งไทยก็ไม่ได้ประกาศสงครามกับฝรั่งเศสโดยตรงแต่ผลก็คือ ดินแดน 2 ส่วนนี้ ก็ต้องคืนให้ฝรั่งเศส
- (11) ในกรณีของไทยนั้น ถ้าได้เป็นขุนนาง ฐานะก็จะสูงขึ้น ก็จะได้รับฐานันดรศักดิ์ เช่น เจ้าพระยา พระยา พระ หลวง ขุน ลดหลั่นกันไป เช่น จอมพล ป.เองก็เคยได้รับฐานันดรว่าเป็น "หลวง" และได้ถวายคืนในวันที่ 4 ธันวาคม 1941 นายปรีดีก็มีฐานันดรเป็น "หลวง" เป็น "หลวงประคิษฐ์ มนุญธรรม" แล้วกลับไปใช้ ปรีดี พนมยงค์ ตามเดิม ประเทศไทยนั้นเขาใช้ชื่อไม่ใช้นามสกุล บุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในบทความนี้ก็ใช้แต่ชื่อตามธรรมเนียมของไทย ส่วนกรณีของจอมพล ป.นั้น ซึ่งมีคำย่อคำ "ป." มาจากคำว่า "แปลก"

- (12) ในตอนนั้น นามิโตะ โนะฮิเดะ (NAMITANOHIDE) ซึ่งเปิดร้านถ่ายรูป ชื่อ "นางาโทชิ" (NAGATOSHI) ที่เชียงใหม่ก็ถูกไล่ออกมาอยู่กรุงเทพฯ ลูกและภรรยาที่มีสัญชาติไทยและสัญชาติญี่ปุ่นเท่านั้นที่อยู่ในเชียงใหม่ได้ (Yoshikawa 1979 : 67)
- (13) ในวันที่ 22 เมษายน 1940 อัตราการแลกเปลี่ยน 1 บาท = 1.56 เยน แต่ญี่ปุ่นให้ถือ 1 บาท = 1 เยน ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นได้เปรียบมากในการซื้อขายสินค้ากับไทย ในการกั๊กหลัง ยุติกรณีพิพาทชายแดนนั้น ญี่ปุ่นไม่ใคร่ส่งทองแท่งมาเป็นประกันทันทีตามที่ฝ่ายไทยขอ โดยอ้างว่ามีอันตรายในการขนส่งทางทะเล เงินที่ญี่ปุ่นกู้จากไทยเพื่อใช้จ่ายทางทหารมีถึง 1,530, 100,000 บาท นอกจากนั้นญี่ปุ่นยังได้นำตัวเงินทหารมาใช้ในไทย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเงิน เยนหลังสงคราม ในสมัยสงครามได้มีการจัดซื้อข้าว ผัก ไข่ และเสบียงอาหารอื่น ๆ ส่ง ไปยังแนวรบต่าง ๆ ทำให้ไทยต้องลำบากมาก แต่ไทยก็ไม่ได้แสดงว่ามีความเดือดร้อน
- (14) พระบรมรูปรัชกาลที่ 6 อยู่ตรงปากทางเข้าสวนลุมพินี ซึ่งอยู่ใจกลางกรุงเทพฯ กองทหารญี่ปุ่น ที่มีชื่อว่า "หน่วยป้องกันกรุงเทพฯ" ประจำการอยู่ในสวนลุมพินีนี้ได้ใช้เนื้อที่ทั้งหมดทุก ๆ วัน อาทิจะระดมชาวญี่ปุ่นในประเทศไทยไปรับการฝึกอบรมทางทหารที่สวนลุมพินี (Yoshikawa 1979 : 33) ซึ่งฝ่ายไทยเคยประท้วงให้ย้ายออกจากสถานที่นั้น
- (15) จอมพล ป.ห้ามการออกอากาศในช่วงนั้นเพราะอาจถูกฝ่ายสัมพันธมิตรลอบฟังหลังจากมีคำสั่ง ไม่นานก็มีการออกอากาศต่อไป ซึ่งยังความโกรธเคืองแก่จอมพล ป.เป็นอย่างมากจึงมีคำสั่ง ให้สอบสวนผู้รับผิดชอบ เหตุที่เกิดเรื่องเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ภายในรัฐบาลเองมีคนที่ทำงานให้ ฝ่ายสัมพันธมิตร กระทั่ง ทบวง กรมต่าง ๆ ยังไม่มีที่ท่าจะเคลื่อนย้ายตามคำสั่งของจอมพล ป. แสดงให้เห็นว่ากลุ่มอำนาจที่ต่อต้านจอมพล ป. กำลังมีอิทธิพลมากขึ้น แต่มีการโยกย้าย กรรมการ หรือทหารชั้นผู้น้อย รวมทั้งมีการก่อสร้างสถานที่ทำการในเพชรบูรณ์ แสดงว่า จอมพล ป.มีความตั้งใจจริงที่จะย้ายเมืองหลวงไปเพชรบูรณ์
- (16) ในชั่วประวัติกเลมที่ 1 ถึงเลมที่ 4 (รวมทั้งหมด 5 เลม ของจอมพล ป.พิบูลสงครามที่เขียน โดยพลตรีอนันต์ พิบูลสงครามนั้นกล่าวถึงประวัติของจอมพล ป. จนถึงถูกพิจารณาโทษในฐานะ อาชญากรสงคราม ก็มีการพูดถึงรัฐบาลจอมพล ป.ที่ 1 ส่วนรัฐบาลจอมพล ป.หลังสงคราม กล่าวไว้ในเลม 5 โดยเฉพาะเลม 2 และเลม 3 นั้นเป็นการรวม "คำสั่งรายวัน" ของ

จอมพล ป. ในสมัยสงคราม และยังมีเล่มย่อยที่เกี่ยวกับคำสั่งที่มีต่อทหารบก ตั้งแต่วันที่ 30 สิงหาคม 1941 ถึงวันที่ 2 มกราคม 1942 แทรกอยู่ในชุดนี้ นอกจากนี้ยังมีเล่มย่อยปกเขียว 12 เล่ม ซึ่งเป็นบันทึกคำสั่งที่มีต่อทหาร, ข้าราชการ และการโยกย้ายเมืองหลวงไปยัง **เพชรบูรณ์** คำสั่งที่มีต่อสภาวัฒนธรรมแห่งชาติรวมอยู่ในเล่ม 2 เล่ม 3 ได้รวมข้อมูลที่มิประโยชน์ไว้มากมาย ปัจจุบันได้ข่าวว่าบ้านที่จอมพล ป. เคยอยู่ได้ทำเป็นห้องสมุดพิบูลสงคราม เปิดให้นักวิชาการไทยเข้าไปค้นคว้าข้อมูล เอกสารต่าง ๆ ได้

บรรณานุกรม

1. "กรณีความสัมพันธ์กับสงครามมหาเอเชียบูรพา - ปัญหาของไทย เรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงการไต่สวนที่ญี่ปุ่นเข้าประจำการในไทย และสนธิสัญญาไทย-ญี่ปุ่น" เอกสารประวัติการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ (A,7,0,0,9-3-1)
2. "สถานการณ์ของประเทศต่าง ๆ - หมวดประเทศสยาม"
"เอกสารประวัติการทูตกระทรวงการต่างประเทศ" (A,6,0,0,6-7)
"สรุปสถานการณ์สยาม" 1936
แผนข้อมูลเอเชียบูรพา กระทรวงการต่างประเทศ
3. อิชิกาวา ทะทสึโอะ 1379 "ญี่ปุ่นที่ถูกปิดล้อม - บุกรุกแหลมอินโดจีน"
สำนักพิมพ์ ชิวเออิชา โตเกียว
4. มียาซากิ "กงสุลยาทวาเบ ในสยาม" 1742
"วาทะการเมืองต่างประเทศ" (หมวดประเทศไทย)
เอกสารประวัติการทูต กระทรวงการต่างประเทศ (A,6,0,0,1-27)
5. นิชิโนะ จุงจิโร่ ไทย - ญี่ปุ่น 400 ปี ฉบับพิมพ์ใหม่
สำนักพิมพ์ จิจิชิชินซา โตเกียว 1978
6. สมาคมคนญี่ปุ่นประจำประเทศไทย "โคโซ หมายเลข 11" ฉบับถ่ายเอกสาร
7. ยาโน โทรุ "ศึกษาประวัติการเมืองไทย - พม่า"
ศูนย์คนกว้าเอเซียอาคเนย์ มหาวิทยาลัยเกียวโต 1968
8. โยชิกาวา โทชิฮารุ "บันทึกการสัมพันธระหว่างญี่ปุ่น กับประเทศทางใต้"
อามาตะ, โรคุโร, นิชิโนะ จุงจิโร่, มาชิตะ, นามิตะ, โนฮิเคะ
"การขัดแย้งทางวัฒนธรรม" ฉบับคนกว้าพิเศษ
9. "สถานการณ์ประเทศต่าง ๆ หมวดประเทศสยาม" สรุปสถานการณ์สยาม
เอกสารประวัติการทูตหมายเลข (A,6,0,0,6-7)
กงสุลญี่ปุ่นประจำประเทศสยาม (ที่เหลือเป็นเอกสารภาษาอังกฤษ หรือไทยที่ได้เขียนคำอ่านด้วยตัวอักษรโรมัน)

Bibliography

- Anan Phibunsongkhram. 1975. Chomphon no. phibunsongkhram. Vol. 2-3.
- Chali Iamkrasin. 1978. Suk indochin : karani piphath thai kap indochin farangset. Ruangsin.
- Charnvit Kasetsiri. 1974. The First Phibun Government and Its Involvement in World War II. Journal of Siam Society 62(2).
- Chuan Phetkao. 1980. Bot atsachan (bot som hong) khong nang talung. Sun watthanatham phak tai, Witthayalai khru nakhonsi-thammarat.
- Crosby, Sir Josiah. 1973. Siam : The Crossroads. New York : AMS Press (Reprint of the 1945 ed.)
- Direk Chaiyanam. 1970. Thai kap songkhram lok khrang thi song. Thai watthana phanit.
- Ekkasan krasuang mahatthai thi mi yu nai ho chotmaibet haeng chat. MT. 2.2. 6/10. Krasuang kalahom song sunthonphot khong phu banchakan thahan sung sut haeng kong thao yipun nai prathet thai lae khong nayok ratthamontri haeng prathet thai klao nai waradithi wan khun pi mai 2485 na hai chaekchai kae nuai ratchakan tangtang.
- Flood, Thadeus E. 1967. Japan's Relations with Thailand : 1928-41. Ph. D. Dissertation. University of Washington.
- Narathippaphongpraphan, Phrachao worawongthoe krommamun. 1961. Phasa wannakhadi lae witthayakan. Kaona.
- _____. 1979. Chummam phraniphon. Krom sinlapakon.
- Net Khemayothin. 1967. Chiwit nai phon. Kasembannakit.

- Phanit Ruamsin. 1978. Nayobai Kanphatthana setthakit samai ratthaban chomphon po. phibunsongkhram tangtae pho. so. 2481 thung pho. so. 2487 [Field Marshal P. Pibulsonggram's Policy of Economic Development from 1938 to 1944]. M.A. Thesis. Chulalongkorn University.
- Prayun Phamonmontri. 1975. Chiwit ha phanedin khong khaphachac. Bannakit.
- Pridi Phanomyong. 1972. Khwam nen pai bang prakan phai nai khana phu samret ratchakan thaen phraeng. Bang ruang kiao kap phraboromwongsanuwoong nai rawang songkhram lok khrang thi song.
- _____. 1978. Lekihan samkhan bang prakan kiao kap sathana songkhram khong prathet thai nai rawang songkhram lok khrang thi song phak thi nung.
- Ray, Jayanta k. 1972. Portraits of Thai Politics. New Delhi : Orient Longman.
- Rong Sayamanon. 1977. Prawattisat thai nai rabop ratthathamaun. Thai watthana phanit.
- Sathaban phasasat. 1980. Pathanukrom chabap luang. Sathaban phasasat.
- Setsai Khantiworaphong. 1977. Prathet thai kap panha indochin khong farangset : 1937-1947 [Thailand and The French Indochina Question : 1937-1947]. M.A. Thesis. Chulalongkorn University.
- Thaemsuk Numnon. 1978. Muang thai samai songkhram lek khrang thi song Duangkamon.

- _____. 1979. Fun adit. Ruangsin. Thainoi. 1974. Prachathippatai
42 pi. Phraephitthaya.
- Thani Sukkasem. 1979. Khwan samphan rawang thai kap yipun samai
songkhram lok khrang thi song (pho. so. 2482-2488)
[Thai-Japanese Relations during the Second World War 1939-1945].
M.E. Thesis. Srinakharinwirot University.
- Thawi Bunyaket. 1970. Kho thetching phoemtoem kiao kap hetkan nai
prathet thai nai rawang mahasongkhram lok khrang thi song.
Thai kap songkhram lok khrang thi song.
- Thiamchan Amwaeo. 1978. Botbat thang kanmuang lae kanpokkhong khong
chomphon po. phibunsongkhram (pho. so. 2475-2487)
[The Role of Field Marshal Pibul Songgram in Thai Politics
(A.D. 1932-1944)]. M.A. Thesis. Chulalongkorn University.
- Toye, Hugh. 1968. Laos : Buffer State or Battleground. London : Oxford
University Press.
- Wichitwatthakan, Luang. 1950. Lang chak prakat songkhram.
Chittawitthaya kanmuang. Nakhonsan.